

WYMAGANIA EDUKACYJNE z biologii nauczanej dwujęzycznie klasa druga (4 godz.) zakres rozszerzony

Dział programu	Lp.	Temat	Poziom wymagań				
			konieczny (K) dopuszczający	podstawowy (P) dostateczny	rozszerzający (R) dobry	dopełniający (D) bardzo dobry	Wykraczające (W) Celujący
Różnorodność roślin	1	Rośliny pierwotnie wodne	wymienia cechy właściwe wyłącznie roślinom wymienia cechy charakterystyczne dla roślin pierwotnie wodnych omawia znaczenie krasnorostów i zielenic	wymienia formy organizacji roślin pierwotnie wodnych wymienia sposoby rozmnażania krasnorostów i zielenic	charakteryzuje formy organizacji roślin pierwotnie wodnych omawia przemianę pokoleń na przykładzie ulwy sałatowej omawia kolejne etapy koniugacji u skrętnicy	wyjaśnia trudności w klasyfikacji systematycznej krasnorostów i zielenic charakteryzuje krasnorosty i zielenice pod względem budowy i środowiska występowania	planuje obserwacje i eksperymenty mające na celu udowodnienie obecności różnych tkanek w organach roślinnych uzasadnia potrzebę ochrony gatunkowej w obrębie królestwa roślin, podaje przykłady gatunków chronionych, zakłada i prowadzi zielnik, samodzielnie oznaczając zebrane gatunki za pomocą klucza do oznaczania roślin opanuje w pełnym zakresie wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej, posługuje się bogatym słownictwem biologicznym, aktywnie uczestniczy w lekcji, uzyskuje maksymalne wyniki z aktywnie uczestniczy w lekcji, uzyskuje maksymalne wyniki z prac pisemnych i odpowiedzi
	2	Główne kierunki rozwoju roślin lądowych	w języku angielskim wymienia przykłady adaptacji roślin do życia na lądzie rozdziela grupy morfologiczno-rozwojowe roślin lądowych	omawia jedną z hipotez o pochodzeniu roślin lądowych, wymieniając cechy świadczące o bliskim pokrewieństwie roślin i współczesnych zielenic definiuje pojęcie <i>telom</i>	charakteryzuje rynniofity omawia główne założenia teorii telomowej	porównuje warunki panujące w wodzie i na lądzie wykazuje znaczenie cech adaptacyjnych roślin do życia na lądzie	
	3	Tkanki roślinne	określa rolę tkanek twórczych wymienia charakterystyczne	klasyfikuje i identyfikuje tkanki roślinne wymienia	wymienia merystemy pierwotne i wtórne oraz określa ich funkcje określa lokalizację	uzasadnia różnicę pomiędzy tkankami twórczymi a tkankami stałymi	

		cechy tkanek stałych • omawia budowę epidermy określa funkcje tkanek okrywających • omawia budowę i funkcję poszczególnych rodzajów miękkiszu • omawia budowę i funkcje tkanek wzmacniających • omawia tkanki przewodzące, wskazując cechy budowy drewna i łyka, które umożliwiają tym tkankom przewodzenie substancji	<i>charakterystyczne cechy tkanek twórczych w języku angielskim</i> • wymienia wytwory epidermy i omawia ich znaczenie	merystemów w roślinie • omawia efekt działania kambium i fellogenu • wyjaśnia, na czym polega mechanizm zamykania i otwierania aparatów szparkowych • wyjaśnia znaczenie kutykuli • omawia znaczenie utworów wydzielniczych	• porównuje budowę epidermy i ryzodermy • charakteryzuje sposób powstawania, budowę oraz znaczenie korkowicy • wymienia przykłady wewnętrznych i powierzchniowych utworów wydzielniczych	ustnych, odpowiada na dodatkowe pytania, trafnie analizuje i interpretuje oraz samodzielnie opracowuje i przedstawia informacje oraz dane pochodzące z różnych źródeł, trafnie analizuje zjawiska i procesy biologiczne, potrafi zaprojektować doświadczenie biologiczne i zinterpretować jego wyniki, formułuje problemy i rozwiązuje je w sposób twórczy, trafnie dobierając liczne przykłady.
4	Budowa i funkcje korzenia	• wymienia główne funkcje korzenia • charakteryzuje budowę strefową korzenia • omawia budowę pierwotną i wtórną korzenia w języku angielskim	• porównuje budowę palowego i wiązkowego systemu korzeniowego oraz uzasadnia, że systemy te stanowią adaptację do warunków środowiska • wymienia modyfikacje budowy korzeni	• przedstawia sposób powstawania wtórnych tkanek merystematycznych w korzeniu oraz charakteryzuje efekty ich działalności • charakteryzuje modyfikacje budowy korzeni	• porównuje budowę pierwotną korzenia z budową wtórną	
5	Budowa i funkcje łądygi	• wymienia funkcje łądygi • omawia budowę	• wymienia modyfikacje budowy łądygi	• omawia etapy przyrostu na grubość łądygi • przedstawia sposób	• porównuje budowę pierwotną łądygi z budową wtórną	

			<i>pierwotną i wtórną łodygi w języku angielskim</i>		powstawania wtórnych tkanek merystematycznych w łodydze oraz charakteryzuje efekty ich działalności •charakteryzuje modyfikacje budowy łodygi	• rozróżnia łodygi w zależności od stopnia trwałości
6	Budowa i funkcje liści	• wymienia funkcje liści w języku angielskim • omawia budowę anatomiczną liścia	• definiuje pojęcie ulistnienie • wymienia rodzaje ulistnienia, unerwienia liści i rodzaje nerwacji • podaje przykłady liści pojedynczych i złożonych • wymienia modyfikacje budowy liści	• omawia budowę morfologiczną liścia • określa rolę poszczególnych elementów budowy liścia • porównuje miękisz palisadowy z miękiszem gąbczastym • określa znaczenie modyfikacji liści	• rozróżnia typy ulistnienia, nerwacji i rodzaje liści • porównuje budowę anatomiczną liścia rośliny iglastej i liścia rośliny dwuliściennej oraz uzasadnia przyczyny istniejących różnic	
7	Mszaki – rośliny o dominującym gametoficie	• wymienia środowiska, w których występują mszaki • wymienia wspólne cechy mszaków • omawia budowę gametofitu i sporofitu mszaków • omawia znaczenie mszaków	• wymienia cechy plechowców i organowców • omawia cykl rozwojowy mszaków • rozróżnia mchy, wątrobowce i glewiki	• podaje przykłady cech łączących mszaki z plechowcami i organowcami • określa rolę poszczególnych elementów gametofitu i sporofitu mszaków • określa znaczenie wody w cyklu rozwojowym mszaków • wskazuje pokolenie diploidalne i haploidalne w cyklu rozwojowym • określa miejsce zachodzenia i znaczenie mejozy w cyklu	• uzasadnia, że u mszaków występuje heteromorficzna przemiana pokoleń • wskazuje cechy charakterystyczne mchów, wątrobowców i glewików • porównuje budowę gametofitu i sporofitu u mchów, wątrobowców i glewików • wskazuje cechy charakterystyczne poszczególnych grup mchów • omawia budowę liścia wątrobowców na przykładzie porostnicy	

					rozwojowym • wymienia przedstawicieli mchów, wątrobowców i glików	
8	Paprotniki – zarodnikowe rośliny naczyniowe	• wymienia cechy <i>morfologiczno-rozwojowe w języku angielskim paprotników</i> • omawia budowę gametofitu i sporofitu paprotników • wskazuje cechy charakterystyczne paprociowych, widłakowych i skrzypowych • omawia znaczenie paprotników	• wymienia cechy charakterystyczne w cyklu rozwojowym paprotników • wymienia przedstawicieli paprociowych, widłakowych i skrzypowych	• omawia budowę morfologiczną i anatomiczną paprociowych • wskazuje i nazywa elementy budowy sporofitu paprociowych, widłakowych i skrzypowych • omawia cykl rozwojowy paprotników jednazarodnikowych na przykładzie narecznicy samczej • omawia cykl rozwojowy paprotników różnazarodnikowych na przykładzie widliczki ostrozębnej • charakteryzuje przedstawicieli paprociowych, widłakowych i skrzypowych	• wskazuje cechy paprociowych, które zdecydowały o opanowaniu środowiska lądowego i osiągnięciu większych rozmiarów niż mszaki • porównuje budowę i znaczenie współczesnych oraz dawnych widłakowych i skrzypowych • podaje przykłady żyjących w Polsce gatunków widłakowych, skrzypowych i paprociowych objętych ochroną prawną	
9	Nagozalążkowe – rośliny kwiatowe z nieosłoniętym zalążkiem	• wymienia cechy charakterystyczne dla roślin nagozalążkowych • omawia budowę sporofitu roślin nagozalążkowych • omawia znaczenie roślin nagozalążkowych	• wymienia cechy nasienne występujące u nagozalążkowych • wyjaśnia genezę nazwy <i>nagozalążkowe (nagonasienne)</i> • wymienia i krótko charakteryzuje głównych	• <i>wyjaśnia znaczenie kwiatu, nasion, zalążka i łagiewki pyłkowej u nagozalążkowych</i> • <i>przedstawia budowę kwiatu rośliny nagozalążkowej i wskazuje elementy homologiczne do struktur poznanych u paprotników w języku angielskim</i>	• omawia budowę nasienia sosny zwyczajnej • wymienia wspólne cechy roślin nagozalążkowych wielkolistnych oraz ich przedstawicieli • wymienia wspólne cechy roślin nagozalążkowych drobnolistnych oraz ich przedstawicieli • wymienia gatunki roślin	

				przedstawicieli roślin szpilkowych w Polsce	• przedstawia budowę i rozwój gametofitu męskiego i żeńskiego u roślin nagozalążkowych • przedstawia przebieg cyklu rozwojowego u roślin nagozalążkowych na przykładzie sosny zwyczajnej	nagozalążkowych objętych w Polsce ścisłą ochroną gatunkową
10	Okrytozalążkowe – rośliny wytwarzające owoce	• wymienia cechy roślin okrytozalążkowych odróżniające je od nagozalążkowych • charakteryzuje sporofit roślin okrytozalążkowych • przedstawia budowę obupłciowego kwiatu rośliny okrytozalążkowej • ocenia możliwości adaptacyjne roślin okrytozalążkowych • omawia znaczenie roślin okrytozalążkowych	• wyjaśnia genezę nazwy <i>rośliny okrytozalążkowe (okrytonasienne)</i> • wymienia rodzaje kwiatów • omawia przebieg cyklu rozwojowego u roślin okrytozalążkowych • ocenia znaczenie wykształcenia się nasion dla opanowania środowiska lądowego przez rośliny • omawia sposób rozprzestrzeniania się nasion i owoców	• omawia funkcje elementów kwiatu obupłciowego u rośliny okrytozalążkowej • omawia budowę i rozwój gametofitu męskiego i żeńskiego u rośliny okrytozalążkowej • wyjaśnia związek między zapyleniem a zapłodnieniem • wyjaśnia na przykładach związek między budową kwiatu u rośliny okrytozalążkowej a sposobem jego zapylenia • charakteryzuje mechanizmy zapobiegające samozapyleniu • omawia przebieg i efekty podwójnego zapłodnienia • omawia budowę nasienia • wymienia przykłady owoców pojedynczych (suchych i mięsistych), zbiorowych i	• rozróżnia rodzaje kwiatów • definiuje pojęcia: <i>pręcikowie, słupkowie, kwiatostan</i> • schematycznie przedstawia różne rodzaje kwiatostanów • uzasadnia, dlaczego rośliny unikają samozapylenia • podaje kryterium podziału nasion na bielmowe, bezbielmowe i obielmowe oraz wskazuje między nimi podobieństwa i różnice • definiuje pojęcie <i>partenokarpia</i> • porównuje sposoby powstawania różnych owoców • charakteryzuje wybrane rodziny dwuliściennych i jednoliściennych • wymienia przykłady roślin jednoliściennych i dwuliściennych	

					owocostanów • porównuje cechy budowy morfologicznej i anatomicznej u roślin jednoliściennych i dwuliściennych		
Funkcjonowanie roślin	1	Transport wody, soli mineralnych i substancji odżywczych	wymienia funkcje wody w życiu roślin omawia bilans wodny w organizmie rośliny	omawia bierny i czynny mechanizm pobierania wody, posługując się pojęciami: <i>transpiracja, parcie korzeniowe, gutacja, wiosenny płacz roślin</i> charakteryzuje etapy transportu wody i soli mineralnych w roślinie charakteryzuje rodzaje transpiracji	określa skutki niedoboru wody w roślinie definiuje pojęcia: <i>potencjał wody, ciśnienie hydrostatyczne, ciśnienie osmotyczne</i> omawia mechanizm zamykania i otwierania się aparatów szparkowych wyjaśnia, w jaki sposób odbywa się transport asymilatów w roślinie	omawia sposób pobierania soli mineralnych przez rośliny przedstawia sposób określenia potencjału wody w roślinie wyjaśnia rolę sił kohezji i adhezji w przewodzeniu wody omawia czynniki wpływające na intensywność transpiracji planuje doświadczenie mające na celu zbadanie wpływu natężenia światła na intensywność transpiracji	analizuje sposoby pobierania makroelementów i mikroelementów przez rośliny analizuje ewolucję sposobów pobierania wody i soli mineralnych przez rośliny - analizuje wpływ właściwości fizycznych wody na mechanizm jej transportu w roślinie
	2	Wzrost i rozwój roślin okrytonasiennych	definiuje pojęcia: <i>wzrost rośliny i rozwój rośliny w języku angielskim</i> omawia etapy ontogenezy rośliny	charakteryzuje sposoby wegetatywnego rozmnażania się roślin wskazuje, które etapy cyklu życiowego rośliny składają się na stadium wegetatywne, a które na generatywne omawia	charakteryzuje procesy wzrostu i rozwoju embrionalnego okrytonasiennej rośliny dwuliściennej od momentu zapłodnienia do powstania nasienia wymienia warunki względnego i bezwzględnego spoczynku nasion charakteryzuje procesy, które zachodzą w okresie wzrostu wegetatywnego	planuje doświadczenie, którego celem jest zbadanie biegunowości pędów rośliny porównuje kiełkowanie nadziemne (epigeiczne) i podziemne (hipogeiczne) definiuje pojęcia: <i>rośliny monokarpiczne i rośliny polikarpiczne</i> wymienia przykłady roślin monokarpicznych i polikarpicznych	oparuje w pełnym zakresie wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej, posługuje się bogatym słownictwem biologicznym, aktywnie uczestniczy w lekcji, uzyskuje maksymalne wyniki z prac pisemnych i odpowiedzi ustnych, odpowiada na

				kiełkowanie nasion, uwzględniając charakterystyczne dla tego procesu zmiany fizjologiczne i morfologiczne	siewki • omawia wpływ temperatury i długości dnia i nocy na zakwitanie roślin • definiuje pojęcia: <i>wernalizacja</i> i <i>fotoperiodyzm</i> • charakteryzuje rośliny krótkiego dnia (RKD), rośliny długiego dnia (RDD) i rośliny neutralne (RN)		dotatkowe pytania, trafnie analizuje i interpretuje oraz samodzielnie opracowuje i przedstawia informacje oraz dane pochodzące z różnych źródeł, trafnie analizuje zjawiska i procesy biologiczne, potrafi zaprojektować doświadczenie biologiczne i zinterpretować jego wyniki,
3	Regulatory wzrostu i rozwoju roślin	• wymienia charakterystyczne cechy fitohormonów • wymienia pięć głównych grup fitohormonów w języku angielskim • wymienia najważniejsze funkcje auksyn, giberelin, cytokinin, inhibitorów wzrostu i etylenu	• definiuje pojęcie <i>fitohormony</i> • podaje przykłady wykorzystania fitohormonów rolnictwie i ogrodnictwie	• charakteryzuje miejsce syntetyzowania auksyn oraz wpływ auksyn na procesy wzrostu i rozwoju roślin • charakteryzuje wpływ giberelin i cytokinin na procesy wzrostu i rozwoju roślin • wyjaśnia wpływ inhibitorów wzrostu na kiełkowanie nasion i reakcje obronne roślin • wyjaśnia wpływ etylenu na dojrzewanie owoców i zrzucanie liści	• analizuje wykres przedstawiający wpływ stężenia auksyn na wzrost korzeni i łodygi • porównuje wpływ auksyn i giberelin na rośliny • porównuje wpływ stężenia auksyn i cytokinin na wzrost i rozwój tkanek roślinnych • określa rolę fitohormonów mających znaczenie w uruchamianiu reakcji obronnych roślin poddanych działaniu czynników stresowych	formułuje problemy i rozwiązuje je w sposób twórczy, trafnie dobierając liczne przykłady	
4	Reakcje roślin na bodźce	• wyróżnia typy ruchów roślin oraz podaje ich przykłady • wyjaśnia różnicę między tropizmami a	• wyjaśnia mechanizm powstawania ruchów wzrostowych i turgorowych	• wyróżnia rodzaje tropizmów i nastii w zależności od rodzaju bodźca zewnętrznego • omawia rodzaje tropizmów • wyjaśnia przyczynę	• uzasadnia różnicę między tropizmem dodatnim a tropizmem ujemnym • wyjaśnia znaczenie auksyn w reakcjach ruchowych roślin		

			nastiami		odmiennej reakcji korzenia i łodygi na działanie siły grawitacyjnej • omawia przykłady nastii	• planuje doświadczenie, którego celem jest zbadanie geotropizmu korzenia i pędu • uzasadnia, że nastie mogą mieć charakter ruchów turgorowych i wzrostowych	
Różnorodność bezkręgowców	1	Kryteria klasyfikacji zwierząt	• klasyfikuje i podaje przykłady zwierząt na podstawie następujących kryteriów: wykształcenie tkanek, rodzaj symetrii, liczba listków zarodkowych, występowanie lub brak wtórnej jamy ciała, przekształcenie się prągnięty, sposób bruzdkowania i powstawanie mezodermy	• wymienia etapy rozwoju zarodkowego u zwierząt • <i>definiuje pojęcia: zwierzęta dwuwarstwowe i zwierzęta trójwarstwowe, zwierzęta pierwouste i zwierzęta wtórouste w języku angielskim</i>	• uzasadnia związek między symetrią ciała a budową zwierzęcia i trybem życia • charakteryzuje przebieg i efekty bruzdkowania • wyjaśnia, w jaki sposób powstaje otwór gębowy, odbytowy i mezoderma u zwierząt pierwoustych i wtóroustych	• charakteryzuje zwierzęta acelomatyczne, pseudocelomatyczne i celomatyczne • klasyfikuje zwierzęta celomatyczne ze względu na rodzaj segmentacji i obecność lub brak struny grzbietowej	samodzielnie prowadzi hodowle i obserwacje bezkręgowców planuje działania mające na celu ochronę bioróżnorodności kręgowców, prowadzi hodowle kręgowców, prowadzi obserwację kręgowców w terenie, bierze udział w dokarmianiu zwierząt zimą lub liczeniu i obrączkowaniu ptaków. opanuje w pełnym zakresie wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej, posługuje się bogatym słownictwem biologicznym, aktywnie uczestniczy w lekcji, uzyskuje maksymalne wyniki z prac pisemnych i odpowiedzi ustnych, odpowiada na
	2	Gąbki – zwierzęta beztkankowe	• omawia środowisko i tryb życia gąbek • charakteryzuje podstawowe czynności życiowe gąbek omawia znaczenie gąbek	• omawia bezpłciowy i płciowy sposób rozmnażania się gąbek • przedstawia ogólny plan budowy gąbki	• wyjaśnia, na czym polegają totipotencjalne właściwości komórek i określa ich znaczenie w życiu gąbek • wymienia gromady zaliczane do typu gąbek wraz z przykładami ich przedstawicieli	• porównuje typy budowy ciała gąbek • określa rolę komórek kołnierzykowatych • omawia budowę ściany ciała gąbek • charakteryzuje poszczególne gromady gąbek	
	3	Tkanki zwierzęce –	• <i>klasyfikuje tkanki</i>	• rozpoznaje	• rysuje tkanki zwierzęce	• określa pochodzenie	

		budowa i funkcja <i>zwierzęce w języku angielskim</i> • omawia budowę i rolę tkanki nabłonkowej • omawia budowę i funkcje tkanki łącznej • omawia budowę tkanki chrzęstnej i kostnej • charakteryzuje budowę i funkcje osocza oraz elementów morfotycznych krwi • omawia ogólne cechy budowy tkanki mięśniowej • omawia budowę i rolę elementów tkanki nerwowej nazywa poziomy organizacji budowy ciała zwierząt • wymienia układy narządów budujących ciała zwierząt	poszczególne rodzaje tkanek zwierzęcych • dzieli tkanki nabłonkowe na podstawie liczby warstw komórek, kształtu komórek i pełnionych funkcji • wymienia funkcje gruczołów • wyjaśnia kryteria podziału tkanki łącznej • wymienia przykłady tkanek łącznych właściwych, podporowych i płynnych • definiuje pojęcia: <i>narząd, układ narządów</i>	• charakteryzuje nabłonki pod względem budowy, roli i miejsca występowania • charakteryzuje pod względem budowy, roli i występowania tkanki łączne właściwe • porównuje rodzaje tkanek chrzęstnych i kostnych pod względem budowy i miejsca występowania • porównuje pod względem budowy i sposobu funkcjonowania tkankę mięśniową gładką, poprzecznie prążkowaną serca oraz poprzecznie prążkowaną szkieletową	poszczególnych rodzajów tkanek • klasyfikuje gruczoły • wymienia cechy charakterystyczne i funkcje limfy i hemolimfy • omawia sposób przekazywania impulsu nerwowego • wymienia funkcje komórek glejowych	dodatkowe pytania, trafnie analizuje i interpretuje oraz samodzielnie opracowuje i przedstawia informacje oraz dane pochodzące z różnych źródeł, trafnie analizuje zjawiska i procesy biologiczne, potrafi zaprojektować doświadczenie biologiczne i zinterpretować jego wyniki, formułuje problemy i rozwiązuje je w sposób twórczy, trafnie dobierając liczne przykłady
4	Parzydełkowce – tkankowe zwierzęta dwuwarstwowe	• charakteryzuje środowisko i tryb życia parzydełkowców • <i>charakteryzuje ogólną budowę ciała parzydełkowców w</i>	• nazywa typ układu nerwowego parzydełkowców i omawia jego budowę • omawia sposób wykonywania ruchów i	• porównuje budowę polipa z budową meduzy • wymienia funkcje i miejsca występowania poszczególnych rodzajów komórek ciała parzydełkowców • charakteryzuje budowę	• wskazuje podobieństwa i różnice między wewnętrzną a zewnętrzną ścianą ciała u parzydełkowca • omawia budowę i znaczenie parzydełek • definiuje pojęcie <i>cialka</i>	

		<i>języku angielskim</i> • omawia sposób odżywiania się parzydełkowców • omawia znaczenie parzydełkowców	przemieszczania się parzydełkowców • charakteryzuje sposoby rozmnażania się parzydełkowców	ściany ciała parzydełkowca • omawia przemianę pokoleń u parzydełkowców na przykładzie chełbi modrej • wymienia przykładowych przedstawicieli gromad	<i>brzeżne (ropalia)</i> • charakteryzuje gromady parzydełkowców • wyjaśnia rolę koralowców w tworzeniu raf koralowych	
5	Płazińce – zwierzęta spłaszczone grzbieto-brzusznie	• wymienia wspólne cechy wszystkich przedstawicieli płazińców • omawia budowę wewnętrzną płazińców • omawia sposoby odżywiania się płazińców • wyjaśnia, w jaki sposób u płazińców zachodzi wymiana gazowa i transport substancji • wymienia przykłady adaptacji płazińców do pasożytniczego trybu życia • omawia znaczenie płazińców	• <i>definiuje pojęcia: żywiciel pośredni, żywiciel ostateczny, obojnak, zapłodnienie krzyżowe w języku angielskim</i> • wymienia gatunki pasożytnicze płazińców, które mogą stanowić zagrożenie dla zdrowia lub życia człowieka • proponuje działania profilaktyczne mające na celu zmniejszenie prawdopodobieństw a zarażenia człowieka płazińcami pasożytniczymi	• omawia budowę wora powłokowo-mięśniowego • omawia budowę morfologiczną płazińców • omawia budowę układu pokarmowego płazińców • nazywa typ układu nerwowego płazińców i omawia jego budowę • omawia budowę i funkcje układu wydalniczego płazińców • omawia budowę układu rozrodczego płazińców • charakteryzuje cykl rozwojowy tasiemca nieuzbrojonego, bruzdogłowca szerokiego i motylicy wątrobowej	• definiuje pojęcia: <i>rabdity, statocysty</i> • wymienia gromady płazińców • charakteryzuje gromady płazińców	
6	Nicienie – zwierzęta o obłym, nieczłonowanym	• <i>omawia ogólny plan budowy ciała nicieni w języku</i>	• proponuje działania profilaktyczne	• omawia pokrycie ciała u nicieni • omawia budowę układu	• definiuje pojęcie: <i>linienie, oskórek</i> • wymienia i	

		ciele	<i>angielskim</i> • charakteryzuje tryb życia nicieni • wymienia cechy charakterystyczne budowy nicieni • charakteryzuje podstawowe czynności życiowe nicieni • omawia znaczenie nicieni	mające na celu zmniejszenie prawdopodobieństw a zarażenia człowieka nicieniami pasożytniczymi	pokarmowego i sposób trawienia nicieni • wyjaśnia, w jaki sposób zachodzi wymiana gazowa i transport substancji u nicieni • omawia budowę układu wydalniczego i nerwowego nicieni • omawia sposób rozmnażania się i rozwoju nicieni • charakteryzuje cykl rozwojowy glisty ludzkiej i włośnia krętego	charakteryzuje nicienie pasożytnicze roślin, zwierząt i człowieka oraz nicienie niepasożytnicze • wskazuje przystosowania nicieni do pasożytnictwa
7	Pierścienice – bezkręgowce o wyraźnej metamerii	• charakteryzuje tryb życia pierścienic • wymienia cechy budowy anatomicznej wspólne dla wszystkich pierścienic • przedstawia ogólną budowę ciała pierścienic • omawia wewnętrzną budowę ciała pierścienic na przykładzie dżdżownicy • wymienia cechy budowy pijawek o znaczeniu adaptacyjnym do pasożytniczego	• omawia budowę układu pokarmowego pierścienic • wyjaśnia, w jaki sposób u pierścienic zachodzi wymian gazowa • omawia budowę układu krwionośnego i nerwowego u pierścienic • charakteryzuje budowę i funkcje układu wydalniczego pierścienic • omawia sposób rozmnażania się pierścienic	• wyjaśnia różnicę między metamerią homonomiczną a heteronomiczną • wymienia funkcje parapodiów • omawia pokrycie ciała u pierścienic • wskazuje podobieństwa i różnice w rozmnażaniu się wieloszczetów, skąposzczetów i pijawek • wyjaśnia znaczenie siodełka u skąposzczetów i pijawek • wymienia przedstawicieli wieloszczetów, skąposzczetów i pijawek	• omawia budowę morfologiczną odcinka głowowego ciała nereidy • omawia budowę morfologiczną parapodium nereidy • wymienia barwniki oddechowe pierścienic i barwy, jakie nadają krwi • wyjaśnia rolę komórek chloragogenowych • charakteryzuje gromady należące do pierścienic	

		trybu życia • omawia znaczenie pierścienic				
8	Stawonogi – zwierzęta o członowanych odnóżach	• wymienia i charakteryzuje środowiska, w których żyją stawonogi • wymienia wspólne cechy budowy morfologicznej i anatomicznej stawonogów • charakteryzuje narządy wymiany gazowej stawonogów • wymienia typy gruczołów wydalniczych • omawia przebieg rozwoju złożonego z przeobrażeniem niepełnym i pełnym • omawia znaczenie stawonogów	• wymienia typy aparatów gębowych owadów i podaje przykłady owadów, u których one występują • wymienia typy odnóży owadów i podaje przykłady owadów, u których one występują • definiuje pojęcia: <i>przeobrażenie zupełne</i>, <i>przeobrażenie niepełne</i>, <i>imago</i>, <i>poczwarzka</i>	• porównuje budowę morfologiczną i anatomiczną skorupiaków, pajęczaków i owadów • omawia budowę układu pokarmowego stawonogów • porównuje budowę narządów oddechowych stawonogów żyjących w wodzie i na lądzie • omawia sposób działania otwartego układu krwionośnego • porównuje stawonogi wodne i lądowe pod względem budowy narządów wydalniczych oraz usuwanych produktów przemiany materii • przedstawia budowę łańcuszowego układu nerwowego typowego dla większości stawonogów • wyjaśnia, na czym polega partenogeneza • charakteryzuje skorupiaki, szczękoczułkowce oraz tchawkowce i podaje ich przedstawicieli	• definiuje pojęcia: <i>miksocel</i>, <i>hemolimfa</i> • omawia różnorodność budowy skrzydeł owadów • uzasadnia, że stawonogi przystosowały się do pobierania różnorodnego pokarmu • wyjaśnia rolę ostii w sercu • omawia budowę oka złożonego • wyjaśnia rolę narządów tympanalnych • wyjaśnia rolę pokładełka • porównuje skorupiaki, szczękoczułkowce i tchawkowce • wymienia przystosowania stawonogów do życia w różnorodnych typach środowisk	
9	Mięczaki – zwierzęta o	• charakteryzuje środowisko życia	• omawia budowę układu	• wyjaśnia budowę i funkcje muszli u	• porównuje budowę zewnętrzną i budowę	

		miękkim niesegmentowanym ciele	mięczaków • przedstawia ogólną budowę ciała mięczaków na przykładzie ślimaka w języku angielskim • wymienia cechy budowy charakterystyczne dla wszystkich przedstawicieli mięczaków • omawia znaczenie mięczaków	pokarmowego mięczaków i sposoby pobierania przez nie pokarmu • charakteryzuje budowę i sposób funkcjonowania narządów oddechowych u mięczaków zasiedlających środowiska wodne i lądowe • charakteryzuje rozmnażanie się mięczaków	mięczaków • wyjaśnia, w jaki sposób zachodzi przepływ krwi w układzie krwionośnym mięczaków • omawia budowę układu krwionośnego głowonogów • omawia budowę układu nerwowego • omawia wydalanie i osmoregulację u mięczaków • uzasadnia twierdzenie, że głowonogi są mięczakami o najwyższym stopniu złożoności budowy	muszli u poszczególnych gromad mięczaków • charakteryzuje gromady mięczaków oraz wskazuje charakterystyczne cechy budowy morfologicznej umożliwiające ich identyfikację • wymienia przykłady gatunków należących do poszczególnych gromad
10	Szkarłupnie – bezkręgowce zwierzęta wtórouste	• charakteryzuje środowisko i tryb życia szkarłupni • omawia znaczenie szkarłupni w przyrodzie i życiu człowieka	• wymienia funkcje układu wodnego (ambulakralnego) • przedstawia ogólną budowę ciała szkarłupni • omawia czynności życiowe szkarłupni	• omawia budowę wewnętrzną szkarłupni na przykładzie rozgwiazdy • omawia sposób odżywiania się i budowę układu pokarmowego szkarłupni • wyjaśnia, w jaki sposób zachodzi wymiana gazowa, transport substancji oraz wydalanie i osmoregulacja u szkarłupni • omawia budowę układu wodnego (ambulakralnego) • uzasadnia, iż szkarłupnie są nietypowymi bezkręgowcami	• charakteryzuje budowę układu nerwowego szkarłupni • omawia sposób rozmnażania się szkarłupni • wymienia gromady szkarłupni i przykładowych przedstawicieli • porównuje budowę morfologiczną liliowców, rozgwiazd, wężowideł, jeżowców i strzykw	

Różnorodność strunowców	1	Charakterystyka strunowców. Strunowce niższe	• wymienia <i>pięć najważniejszych cech strunowców w języku angielskim</i> • wymienia podtypy strunowców • przedstawia drzewo rodowe strunowców • porównuje plan budowy bezkręgowców i strunowców	• charakteryzuje środowisko i tryb życia przedstawicieli strunowców niższych na przykładzie lancetnika • wskazuje w budowie lancetnika charakterystyczne cechy strunowców	• omawia zewnętrzną i wewnętrzną budowę ciała oraz funkcje życiowe beczaszekowców na przykładzie lancetnika • omawia zewnętrzną i wewnętrzną budowę ciała oraz funkcje życiowe osłonicy na przykładzie zachwy	• analizuje drzewo rodowe strunowców • definiuje pojęcie <i>strunowce niższe</i>
	2	Cechy charakterystyczne kręgowców	• wymienia wspólne cechy wszystkich kręgowców • charakteryzuje pokrycie ciała kręgowców, uwzględniając budowę oraz funkcje, jakie pełni naskórek i skóra właściwa • przedstawia plan budowy szkieletu osiowego i szkieletu kończyn u kręgowców • wymienia odcinki układu pokarmowego kręgowców • charakteryzuje rodzaje narządów	• wymienia grupy biologiczne kręgowców • wymienia cechy charakterystyczne dla wszystkich kręgloustych	• porównuje budowę przednercza, pranercza i zanercza • porównuje sposoby rozmnażania się i rozwoju kręgowców • omawia budowę wewnętrzną i charakteryzuje podstawowe czynności życiowe kręgloustych na przykładzie minoga	• omawia etapy ewolucji łuków skrzelowych u kręgowców • wymienia cechy kręgloustych świadczące o tym, że są najprymitywniejszymi kręgowcami

			wymiany gazowej u kręgowców • omawia budowę ośrodkowego i obwodowego układu nerwowego kręgowców • wyjaśnia znaczenie narządów zmysłów kręgowców • charakteryzuje budowę układu wydalniczego, krwionośnego i rozrodczego kręgowców				
3	Ryby – żuchwocce pierwotnie wodne	• wymienia <i>cechy charakterystyczne dla ryb w języku angielskim</i> • omawia ogólną budowę ciała ryby • charakteryzuje pokrycie ciała ryb, wskazując te cechy, które stanowią przystosowanie do życia w wodzie • przedstawia budowę układu krwionośnego ryb • charakteryzuje sposób rozmnażania się ryb • wymienia	• wymienia płetwy parzyste i nieparzyste oraz ich funkcje • wyjaśnia mechanizm wymiany gazowej u ryb • definiuje pojęcia: <i>tarło, ikra</i> • podaje przykłady potwierdzające, że pokrój ciała ryby odbiegający od typowego dla nich wzorca wynika z adaptacji do życia w różnych warunkach środowiska wodnego	• omawia budowę układu szkieletowego ryb • omawia elementy budowy układu pokarmowego ryb • wyjaśnia znaczenie i działanie pęcherza pławnego • omawia budowę skrzelii ryby • omawia budowę układu nerwowego ryb • charakteryzuje narządy zmysłów u ryb • wyjaśnia znaczenie linii nabocznej • wyjaśnia, na jakiej zasadzie u ryb chrzęstnoszkieletowych, ryb kostnoszkieletowych słonowodnych i	• charakteryzuje rodzaje łusek • definiuje pojęcie <i>serce żylne</i> • przedstawia budowę mózgowia u ryby kostnoszkieletowej • charakteryzuje podgromady ryb • wymienia przedstawicieli poszczególnych podgromad • wskazuje zagrożenia ze strony działalności człowieka dla bioróżnorodności ryb • proponuje działania mające na celu ochronę zróżnicowania gatunkowego ryb		

		przystosowania ryb do życia w środowisku wodnym • omawia znaczenie ryb		kostnoszkieletowych słodkowodnych odbywa się wydalanie i osmoregulacja • omawia przystosowania ryb w budowie do życia w wodzie	
4	Płazy – kręgowce dwuśrodowiskowe	• <i>charakteryzuje środowisko życia płazów w języku angielskim</i> • przedstawia budowę i funkcje skóry płazów • omawia budowę układu krwionośnego płazów • charakteryzuje rozmnażanie się płazów • wymienia przystosowania płazów do życia w środowisku wodno-ładowym • omawia znaczenie płazów	• charakteryzuje funkcjonowanie narządów wymiany gazowej u dorosłych płazów i ich larw • charakteryzuje rozwój płazów bezogonowych na przykładzie żaby • definiuje pojęcia: <i>skrzek, kijanka</i>	• omawia cechy budowy i funkcje szkieletu płazów na przykładzie szkieletu żaby • charakteryzuje budowę układu pokarmowego i sposób odżywiania się płazów • omawia budowę układu oddechowego płazów • charakteryzuje budowę układu nerwowego płazów • wyjaśnia znaczenie poszczególnych narządów zmysłów • omawia proces wydalania u płazów • wymienia charakterystyczne cechy budowy i trybu życia kijanek • wskazuje zagrożenia dla różnorodności i liczebności płazów • proponuje działania mające na celu ochronę płazów	• wyjaśnia mechanizm wentylacji płuc u żaby • wyjaśnia związek między pojawieniem się narządu wymiany gazowej w postaci płuc a modyfikacją budowy układu krwionośnego u płazów • analizuje modyfikacje budowy i czynności wybranych narządów zmysłów u płazów związane z ich funkcjonowaniem w warunkach środowiska lądowego • porównuje rozwój płazów bezogonowych, ogoniastych i beznogich • uzasadnia znaczenie budowy poszczególnych narządów i układów narządów w przystosowaniu do życia w środowisku wodno-ładowym • charakteryzuje rzędy płazów • wymienia przedstawicieli poszczególnych rzędów płazów

5	Gady – pierwsze owodniowce	• <i>charakteryzuje środowisko życia gadów w języku angielskim</i> • charakteryzuje sposób odżywiania się gadów • przedstawia budowę układu krwionośnego gadów • omawia sposób rozmnażania się i rozwoju gadów • wymienia przystosowania w budowie gadów będące adaptacją do życia na lądzie • omawia znaczenie gadów	• wymienia cechy pokrycia ciała gadów, które stanowią adaptacje do życia w środowisku lądowym • przedstawia cechy budowy oraz funkcje szkieletu gadów na przykładzie jaszczurki • charakteryzuje budowę i czynności mózgowia i narządów zmysłów gadów • omawia budowę układu wydalniczego gadów	• wskazuje kryterium, na podstawie którego została utworzona systematyka gadów • wskazuje zagrożenia dla różnorodności i liczebności gadów • proponuje działania mające na celu ochronę gadów	• wyjaśnia rolę częściowej przegrody występującej w komorze serca u większości gadów • omawia proces wentylacji płuc u gadów • porównuje proces wydalania u gadów żyjących na lądzie i w wodzie • uzasadnia, że sposób rozmnażania i rozwoju gadów stanowi adaptację do życia na lądzie • wymienia funkcje poszczególnych błon płodowych u gadów • uzasadnia znaczenie budowy poszczególnych narządów i układów narządów w przystosowaniu do życia gadów na lądzie • charakteryzuje podgromady gadów • wymienia przykładowych przedstawicieli podgromad	
6	Ptaki – latające zwierzęta pokryte piórami	• <i>charakteryzuje środowisko życia ptaków w języku angielskim</i> • omawia ogólną budowę ciała ptaków • charakteryzuje pokrycie ciała ptaków • charakteryzuje	• omawia budowę pióra konturowego • charakteryzuje narządy zmysłów ptaków • omawia budowę jaja ptaków i podaje funkcje elementów budowy • porównuje gniazdowniki z	• omawia budowę szkieletu ptaka na przykładzie gęsi • przedstawia budowę skrzydła ptaka • wyjaśnia mechanizm podwójnego oddychania występujący u ptaków • omawia schemat budowy mózgowia ptaków	• wyjaśnia rolę gruczołu kuprowego • wymienia typy piór ptaków oraz ich funkcje • wyjaśnia, na czym polega pierzenie się ptaków • omawia rozmieszczenie i funkcje worków powietrznych u ptaków • wyjaśnia znaczenie	

		budowę układu pokarmowego i sposoby odżywiania się ptaków • omawia budowę układów: krwionośnego, oddechowego i rozrodczego ptaków • charakteryzuje rozmnażanie się ptaków • wymienia cechy budowy morfologicznej, anatomicznej i cechy fizjologiczne będące przystosowaniami ptaków do lotu • omawia znaczenie ptaków	zagniazdownikami	• charakteryzuje budowę i funkcjonowanie układu wydalniczego ptaków • analizuje cechy budowy morfologicznej, anatomicznej i cechy fizjologiczne będące adaptacją ptaków do lotu • wskazuje zagrożenia dla różnorodności i liczebności ptaków • proponuje działania mające na celu ochronę ptaków	układów oddechowego i krwionośnego w utrzymaniu stałocieplności u ptaków • omawia zjawisko wędrówek ptaków • charakteryzuje podgromady i nadrzędy ptaków • wymienia przykładowe gatunki wybranych grup systematycznych
7	Ssaki – kręgowce wszechstronne i ekspansywne	• <i>charakteryzuje środowisko życia ssaków w języku angielskim</i> • wymienia cechy charakterystyczne dla ssaków • charakteryzuje pokrycie ciała ssaków • omawia budowę układu pokarmowego ssaków i rolę	• wymienia rodzaje i funkcje wytworów naskórka ssaków • charakteryzuje mechanizmy służące utrzymaniu stałej temperatury ciała u ssaków • wyjaśnia znaczenie łożyska i pępowiny	• omawia budowę szkieletu ssaków • omawia schemat budowy mózgowia ssaków • charakteryzuje narządy zmysłów ssaków • porównuje sposoby rozmnażania się stekowców, torbaczy i łożyskowców • wskazuje zagrożenia dla różnorodności i liczebności ssaków	• wyjaśnia, na czym polega specjalizacja uzębienia ssaków • porównuje budowę przewodu pokarmowego ssaków mięsożernych i roślinożernych • wyjaśnia, na czym polega echolokacja • charakteryzuje poszczególne podgromady ssaków • wymienia przedstawicieli poszczególnych

			poszczególnych narządów • charakteryzuje budowę układu oddechowego ssaków i rolę poszczególnych narządów • przedstawia budowę układu krwionośnego ssaków i sposób przepływu krwi • omawia budowę układu wydalniczego oraz sposób wydalania i osmoregulacji u ssaków • omawia sposób rozrodu ssaków • omawia znaczenie ssaków		• proponuje działania mające na celu ochronę ssaków	podgromad ssaków	
Funkcjonowanie zwierząt	1	Ochrona ciała zwierząt. Symetria ciała	• definiuje pojęcie <i>powłoka ciała</i> • wymienia funkcje powłoki ciała u zwierząt • charakteryzuje budowę powłoki ciała u bezkręgowców • charakteryzuje budowę powłoki ciała strunowców • wyjaśnia, dlaczego zwierzęta osiadłe lub mało ruchliwe mają	• wyjaśnia znaczenie nabłonka syncytialnego u płazińców pasożytniczych • wyjaśnia znaczenie szkieletu zewnętrznego u stawonogów • wyjaśnia znaczenie muszli u mięczaków • omawia budowę skóry kręgowców	• wskazuje różnice w budowie powłoki ciała u bezkręgowców • wskazuje różnice w budowie powłoki ciała u kręgowców • wymienia wytwory naskórka i skóry właściwej u kręgowców • uzasadnia związek między symetrią ciała zwierząt a ich trybem życia • wymienia płaszczyzny przekroju ciała zwierząt o dwubocznej symetrii	• uzasadnia związek między funkcją powłoki ciała a środowiskiem życia zwierząt • analizuje związek budowy powłoki ciała zwierząt z pełnioną funkcją	opanuje w pełnym zakresie wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej, posługuje się bogatym słownictwem biologicznym, aktywnie uczestniczy w lekcji, uzyskuje maksymalne wyniki z prac pisemnych i odpowiada na dodatkowe pytania, trafnie analizuje i interpretuje oraz

			promienistą symetrią ciała • wymienia korzyści posiadania dwubocznej symetrii ciała		ciała		samodzielnie opracowuje i przedstawia informacje oraz dane pochodzące z różnych źródeł, trafnie analizuje zjawiska i procesy biologiczne, potrafi zaprojektować doświadczenie biologiczne i zinterpretować jego wyniki, formułuje problemy i rozwiązuje je w sposób twórczy, trafnie dobierając liczne przykłady
2	Ruch zwierząt	• wyjaśnia różnicę między ruchem rzęskowym a ruchem mięśniowym • wymienia zwierzęta poruszające się ruchem rzęskowym i mięśniowym • wymienia przykłady ruchu bez przemieszczania się i ruchu lokomotorycznego u wybranych zwierząt • wymienia narządy lokomotoryczne u wybranych grup zwierząt • wymienia rodzaje ruchu u wybranych grup zwierząt w środowisku wodnym i lądowym	• wyjaśnia zasadę skurczu mięśnia • wyjaśnia znaczenie mięśni poprzecznie-prążkowanych • określa znaczenie szkieletu zewnętrznego i wewnętrznego • omawia przystosowania anatomiczne, morfologiczne i fizjologiczne zwierząt do życia w środowisku wodnym i lądowym	• porównuje ruch bez przemieszczania się z ruchem lokomotorycznym • omawia budowę układu wodnego (ambulakralnego) szkarłupni • porównuje szkielet zewnętrzny ze szkieletem wewnętrznym • uzasadnia związek między sposobem poruszania się zwierząt a środowiskiem życia • wyjaśnia różnicę między lotem biernym a lotem czynnym	• wymienia białka motoryczne • wyjaśnia rolę białek motorycznych • omawia budowę rzęsek i komórek kołnierzykowych • wyjaśnia rolę filamentów aktywnych i miozynowych • definiuje pojęcie <i>szkielet hydrauliczny</i> • omawia etapy ruchu lokomotorycznego na przykładzie dżdżownicy • porównuje warunki życia w wodzie, powietrzu i na lądzie		
3	Odżywianie się zwierząt	• <i>definiuje pojęcia: organizmy</i>	• klasyfikuje zwierzęta ze	• omawia różnice między trawieniem	• omawia budowę żołądka przeżuwaczy		

		<i>cudzożywne (heterotroficzne), trawienie w języku angielskim</i> • wyjaśnia, na czym polega trawienie wewnątrzkomórkowe i zewnątrzkomórkowe • omawia plan budowy układu pokarmowego heterotrofów • porównuje przewód pokarmowy roślinożercy i drapieżnika • wyjaśnia znaczenie endosymbiontów w trawieniu pokarmu	względem na wielkość pobieranego pokarmu, zróżnicowanie pokarmu, rodzaj pożywienia i sposób jego zdobywania oraz podaje przykłady zwierząt do każdej klasyfikacji • wyjaśnia, na czym polega modyfikacja układu pokarmowego w rozwoju ewolucyjnym zwierząt • omawia etapy trawienia pokarmu	wewnątrzkomórkowym a trawieniem zewnątrzkomórkowym • uzasadnia związek między budową układu pokarmowego a trybem życia zwierzęcia i stopniem rozwoju ewolucyjnego • wyjaśnia rolę poszczególnych narządów układu pokarmowego heterotrofów	• uzasadnia różnice w budowie przewodu pokarmowego roślinożercy i drapieżnika • omawia modyfikacje układu pokarmowego w rozwoju ewolucyjnym u zwierząt
4	Wymiana gazowa zwierząt	• definiuje pojęcia: <i>oddychanie komórkowe, wymiana gazowa, dyfuzja, ciśnienie cząsteczkowe</i> • omawia etapy wymiany gazowej • wymienia narządy wymiany gazowej u zwierząt wodnych i lądowych oraz podaje przykłady	• omawia warunki zachodzenia dyfuzji • wyjaśnia, na czym polega związek między wymianą gazową a dyfuzją • porównuje budowę płuc kręgowców	• porównuje warunki wymiany gazowej w wodzie i powietrzu, uwzględniając wady i zalety tych środowisk • porównuje wymianę gazową zewnętrzną z wymianą gazową wewnętrzną • omawia sposoby wymiany gazowej • charakteryzuje budowę i funkcjonowanie narządów wymiany	• porównuje ciśnienie parcjalne tlenu i dwutlenku węgla w ośrodkach biorących udział w wymianie gazowej • uzasadnia związek między sposobem wymiany gazowej a wielkością i trybem życia zwierząt • wyjaśnia, na czym polega zasada przeciwprądów u ryb

			organizmów		gazowej u zwierząt wodnych i lądowych	• omawia działanie wieczek skrzelowych u ryb • wyjaśnia różnicę między płucami dyfuzyjnymi a płucami wentylowanymi	
5	Transport u zwierząt	• wymienia rodzaje płynów ciała będących nośnikami substancji w organizmach zwierząt • omawia ogólną budowę układu krwionośnego • wymienia funkcje układu krwionośnego • wymienia rodzaje naczyń krwionośnych i ich funkcje • omawia budowę serca kręgowców	• rozróżnia transport wewnątrzkomórkowy i zewnątrzkomórkowy • wymienia rodzaje barwników oddechowych i przykłady grup, zwierząt, u których występują • porównuje układ krwionośny otwarty z układem krwionośnym zamkniętym • wymienia grupy zwierząt, u których występuje otwarty lub zamknięty układ krwionośny	• charakteryzuje płyny ciała będące nośnikami substancji w organizmach zwierząt • charakteryzuje barwniki oddechowe • omawia transport substancji u bezkręgowców i kręgowców • porównuje budowę układów krwionośnych kręgowców • porównuje budowę serca kręgowców	• uzasadnia związek między rozmiarami ciała zwierząt i tempem metabolizmu a sposobem transportu substancji • porównuje budowę układów krwionośnych bezkręgowców		
6	Reagowanie zwierząt na bodźce	• <i>definiuje pojęcia: receptor, odruch, neuron, hormon w języku angielskim</i> • klasyfikuje receptory ze względu na rodzaj docierającego bodźca • wymienia pięć rodzajów zmysłów	• charakteryzuje narządy zmysłów zwierząt pod względem budowy i funkcji • nazywa układy nerwowe bezkręgowców i wymienia ich cechy • porównuje odruchy	• klasyfikuje receptory ze względu na pochodzenie bodźców oraz budowę receptora • omawia kolejne etapy ewolucji oka • porównuje układy nerwowe bezkręgowców • wyjaśnia, na czym polega proces cefalizacji • porównuje budowę	• omawia budowę oka złożonego stawonogów • wyjaśnia, dlaczego większość narządów zmysłów znajduje się w przedniej części ciała zwierząt • wymienia czynniki mające wpływ na budowę i stopień zaawansowania układu nerwowego		

		u zwierząt • omawia budowę i funkcje poszczególnych elementów mózgowia kręgowców • omawia znaczenie układu hormonalnego zwierząt	bezwarunkowe i warunkowe • charakteryzuje budowę układu nerwowego strunowców • rozróżnia ośrodkowy i obwodowy układ nerwowy u kręgowców	mózgowia kręgowców • omawia regulację hormonalną zwierząt na przykładzie linienia owadów	• analizuje kolejne etapy ewolucji układu nerwowego bezkręgowców	
7	Osmoregulacja i wydalanie	• <i>definiuje pojęcia: osmoregulacja, wydalanie w języku angielskim</i> • wymienia produkty przemiany materii • <i>definiuje pojęcia: zwierzęta amonioteliczne, ureoteliczne, urykoteliczne</i> • wymienia narządy wydalnicze u bezkręgowców i strunowców	• omawia mechanizm osmoregulacji u zwierząt lądowych i wodnych • wymienia drogi usuwania produktów przemiany materii	• wyjaśnia, w jaki sposób zachodzi osmoregulacja u zwierząt izoosmotycznych, hiperosmotycznych i hipoosmotycznych • wymienia grupy zwierząt i rodzaje produktów przemian azotowych • porównuje produkty przemian oraz warunki środowiskowe, w jakich żyją zwierzęta amonioteliczne, ureoteliczne i urykoteliczne • charakteryzuje budowę narządów wydalniczych bezkręgowców i strunowców	• porównuje warunki życia na lądzie i w wodzie pod kątem utrzymania równowagi wodno-mineralnej • uzasadnia związek między rodzajem wydalanych produktów, a trybem życia zwierząt	
8	Rozmnażanie i rozwój zwierząt	• wyjaśnia, na czym polega rozmnażanie bezpłciowe i płciowe zwierząt • wymienia sposoby	• określa wady i zalety rozmnażania bezpłciowego • porównuje zapłodnienie zewnętrzne z zapłodnieniem	• charakteryzuje sposoby rozmnażania bezpłciowego • wyjaśnia, dlaczego u pasożytów wewnętrznych i zwierząt mało ruchliwych występuje	• porównuje rozmnażanie bezpłciowe i płciowe • wymienia przykłady zwierząt będących hermafrodytami • uzasadnia, że rodzaj zaplemnienia i	

			rozmnażania bezpłciowego i podaje przykłady grup zwierząt, u których one występują • definiuje pojęcia: <i>rozdzielnopłciowość</i>, <i>obojnactwo (hermafrodytyzm)</i>, <i>dymorfizm płciowy</i> • wyjaśnia różnicę między zaplemnieniem a zapłodnieniem • wymienia kolejne etapy rozwoju zarodkowego organizmu	wewnętrznym • definiuje pojęcie <i>ontogeneza</i> • charakteryzuje okresy rozwoju pozazarodkowego • wymienia przykłady zwierząt o rozwoju prostym i złożonym • charakteryzuje zwierzęta jajorodne, jajożyworodne i żyworodne oraz podaje ich przykłady	obojnactwo • wyjaśnia, na czym polega zapłodnienie krzyżowe i samozapłodnienie oraz podaje przykłady zwierząt, u których zachodzą te procesy • wyjaśnia, na czym polega partenogeneza (dzieworództwo) i heterogonia • charakteryzuje kolejne etapy rozwoju zarodkowego organizmu • charakteryzuje przebieg bruzdkowania w zależności od rodzaju jaja i podaje przykłady ich występowania • omawia sposób powstania wtórnej jamy ciała u pierwoustych i wtóroustych • porównuje przebieg rozwoju prostego i złożonego	zapłodnienia związany jest ze środowiskiem życia • określa wady zapłodnienia zewnętrznego • klasyfikuje jaja ze względu na ilość i rozmieszczenie żółtka • wymienia listki zarodkowe i powstające z nich struktury u człowieka • określa kryterium podziału zwierząt na pierwouste i wtórouste	
Metabolizm	1	Kierunki przemian metabolicznych	<i>Uczeń:</i> • <i>definiuje pojęcie metabolizm w języku angielskim</i> • charakteryzuje podstawowe rodzaje przemian metabolicznych: anabolizm i katabolizm • wymienia nośniki energii w komórce	<i>Uczeń:</i> • podaje poziom energetyczny substratów i produktów reakcji endoergicznych i egzoergicznych • wymienia cechy ATP • przedstawia sumaryczny zapis procesu fosforylacji	<i>Uczeń:</i> • charakteryzuje budowę ATP • omawia przebieg fosforylacji substratowej, fotosyntetycznej i oksydacyjnej	<i>Uczeń:</i> • porównuje rodzaje fosforylacji • analizuje przebieg reakcji redoks z udziałem NADP	analizuje budowę i znaczenie acetylo-CoA jako węzłowego punktu metabolizmu charakteryzuje szczegółowo wybrany szlak lub cykl metaboliczny analizuje budowę oraz znaczenie NADH oraz

		wymienia rodzaje fosforylacji	wymienia nośniki elektronów			FADH ₂ w różnych procesach metabolicznych analizuje różnice dotyczące przebiegu przemian metabolicznych zachodzących w komórkach roślinnych i zwierzęcych - analizuje sposoby wykorzystania termostabilnych polimeraz DNA izolowanych z bakterii <i>Thermus aquaticus</i> analizuje możliwość odwrócenia procesu aktywacji proenzymów na wybranych przykładach
2	Enzymy	wyjaśnia rolę enzymów w komórce wymienia cechy enzymów wymienia czynniki wpływające na szybkość reakcji enzymatycznych definiuje pojęcie szlak metaboliczny	wyjaśnia mechanizm działania enzymów zapisuje równanie reakcji enzymatycznej charakteryzuje szlak metaboliczny liniowy i cykliczny wyjaśnia, na czym polega model regulacji aktywności enzymów zwany ujemnym sprzężeniem zwrotnym	omawia budowę enzymów wyjaśnia mechanizm tworzenia kompleksu enzym-substrat wyjaśnia, w jaki sposób na szybkość reakcji enzymatycznych wpływają: stężenie substratu, temperatura, pH, stężenie soli, stężenie enzymu, aktywatory i inhibitory porównuje mechanizm inhibicji kompetycyjnej i niekompetycyjnej omawia sposoby regulacji przebiegu szlaków metabolicznych omawia przebieg ubikwitynozależnej degradacji białek	porównuje modele powstawania kompleksu enzym-substrat porównuje mechanizm działania inhibitorów hamujących enzymy nieodwracalnie i odwracalnie omawia zasady nazewnictwa i klasyfikacji enzymów wyjaśnia mechanizm aktywacji proenzymu na przykładzie pepsyny planuje doświadczenie mające na celu wykazanie wpływu temperatury na aktywność dehydrogenazy w bulwach ziemniaka	- analizuje znaczenie kwasu mlekowego w fizjologii człowieka - charakteryzuje enzym katalizujący reakcję redukcji NAD do NADH analizuje możliwą ewolucję stopniowego rozwoju fotosystemów
3	Autotroficzne odżywianie się organizmów – fotosynteza	porównuje wykorzystanie energii przez autotrofy i heterotrofy wyjaśnia ogólny przebieg fotosyntezy wymienia produkty i substraty fotosyntezy wymienia etapy fotosyntezy i określa ich	porównuje fotosyntezę zachodzącą w komórkach roślin z fotosyntezą zachodzącą w komórkach bakterii zielonych i purpurowych wyjaśnia rolę chlorofilu i dodatkowych barwników fotosyntetycznych w przebiegu	omawia budowę cząsteczki chlorofilu uzasadnia stosowanie wobec niektórych grup roślin następującego nazewnictwa: rośliny typu C₃, rośliny typu C₄, rośliny typu CAM omawia przebieg poszczególnych etapów cyklu Calvina omawia przebieg fotosyntezy u roślin typu C₄ porównuje przebieg	porównuje barwniki roślinne omawia budowę i funkcje fotosystemów I i II określa warunki, przebieg oraz efekty fosforylacji fotosyntetycznej cyklicznej i niecyklicznej omawia budowę i działanie syntazy ATP porównuje budowę anatomiczną liścia rośliny typu C₃ i typu C₄ określa przyczyny i	przedstawia prawdopodobną ewolucję

		dokładną lokalizację w komórce • charakteryzuje etapy fotosyntezy • wymienia etapy cyklu Calvina • wyjaśnia znaczenie fotosyntezy dla organizmów żyjących na Ziemi	fotosyntezy • wymienia substraty i produkty fazy fotosyntezy zależnej i niezależnej od światła • wyjaśnia związek między fazą fotosyntezy zależną od światła a fazą fotosyntezy niezależną od światła	fotosyntezy u roślin typu C3 i C4 • omawia przebieg fotosyntezy u roślin typu CAM	skutki fotooddychania	powstawania łańcucha oddechowego oparuje w pełnym zakresie wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej, posługuje się bogatym słownictwem biologicznym, aktywnie uczestniczy w lekcji, uzyskuje maksymalne wyniki z prac pisemnych i odpowiedzi ustnych, odpowiada na dodatkowe pytania,
4	Czynniki wpływające na intensywność fotosyntezy	• wymienia czynniki zewnętrzne i wewnętrzne wpływające na intensywność procesu fotosyntezy	• wyjaśnia różnice między roślinami światłolubnymi a ceniolubnymi • analizuje rozmieszczenie chloroplastów w komórkach mięksiszu w zależności od warunków świetlnych	• omawia wpływ czynników zewnętrznych na intensywność procesu fotosyntezy • analizuje na wykresach wpływ natężenia światła, stężenia dwutlenku węgla i wysokości temperatury na intensywność fotosyntezy	• planuje doświadczenie mające na celu wykazanie wpływu natężenia światła, stężenia dwutlenku węgla i wysokości temperatury na intensywność fotosyntezy	trafnie analizuje i interpretuje oraz samodzielnie opracowuje i przedstawia informacje oraz dane pochodzące z różnych źródeł, trafnie analizuje zjawiska i procesy biologiczne, potrafi zaprojektować doświadczenie biologiczne i zinterpretować jego wyniki,
5	Przebieg chemosyntezy	• <i>definiuje pojęcie chemosynteza w języku angielskim</i> • wymienia przykłady organizmów, u których zachodzi chemosynteza	• wyjaśnia, na czym polega chemosynteza • omawia znaczenie chemosyntezy	• omawia przebieg pierwszego i drugiego etapu chemosyntezy	• porównuje fotosyntezę z chemosyntezą	formułuje problemy i rozwiązuje je w sposób twórczy, trafnie dobierając liczne przykłady
6	Oddychanie tlenowe	• <i>definiuje pojęcie oddychanie komórkowe w języku angielskim</i> • zapisuje reakcję	• uzasadnia, że oddychanie komórkowe ma charakter kataboliczny	• określa produkty i substraty etapów oddychania tlenowego • omawia przebieg poszczególnych etapów	• porównuje zysk energetyczny etapów oddychania tlenowego • planuje doświadczenie, którego celem jest	

		oddychania komórkowego • określa znaczenie oddychania komórkowego dla funkcjonowania organizmu • wymienia etapy oddychania tlenowego • wymienia czynniki wpływające na intensywność oddychania tlenowego	• wymienia organizmy oddychające tlenowo • omawia czynniki wpływające na intensywność oddychania komórkowego • lokalizuje etapy oddychania tlenowego w mitochondrium	oddychania tlenowego • przedstawia bilans energetyczny oddychania tlenowego	wykazanie wydzielania dwutlenku węgla przez kiełkujące nasiona • planuje doświadczenie, którego celem jest wykazanie wydzielania ciepła przez nasiona	
7	Procesy beztlenowego uzyskiwania energii	• <i>definiuje pojęcia: oddychanie beztlenowe, fermentacja w języku angielskim</i> • wymienia organizmy przeprowadzające oddychanie beztlenowe i fermentację	• wyjaśnia różnicę między oddychaniem beztlenowym a fermentacją • określa lokalizację fermentacji w komórce i ciele człowieka • nazywa etapy fermentacji • omawia wykorzystanie fermentacji w życiu człowieka	• omawia przebieg poszczególnych etapów fermentacji • określa zysk energetyczny procesów beztlenowych • określa warunki, w których zachodzi fermentacja	• analizuje przebieg fermentacji alkoholowej i mlekowej • porównuje oddychanie tlenowe, beztlenowe i fermentację • planuje doświadczenie mające na celu wykazanie wydzielania dwutlenku węgla podczas fermentacji alkoholowej	
8	Inne ważne procesy metaboliczne	• wymienia substraty energetyczne oddychania komórkowego inne niż glukoza • wymienia zbędne produkty katabolicznych	• definiuje pojęcia: glukoneogeneza, glikogenoliza, deaminacja • wyjaśnia, na czym polega cykl mocznikowy • określa lokalizację cyklu	• omawia przebieg glukoneogenezy • omawia przebieg β-oksydacji • omawia przebieg przemian białek • charakteryzuje cykl mocznikowy	• omawia przebieg rozkładu białek, cukrów i tłuszczów • określa znaczenie acetylokoenzymu A w przebiegu różnych szlaków metabolicznych • wyjaśnia, dlaczego jony NH_4^+ muszą być	

			przemian węglowodanów, tłuszczów i białek oraz drogi ich usuwania z organizmu	mocznikowego i glukoneogenezy w organizmie człowieka		transportowane z pominięciem płynów ustrojowych	
Organizm człowieka. Skóra – powłoka ciała	9	Organizm człowieka jako funkcjonalna całość	• definiuje pojęcia: komórka, tkanka, narząd, układ narządów, • wymienia układy narządów	• definiuje pojęcia: homeostaza, sprzężenie zwrotne • wymienia główne funkcje układów narządów • wymienia parametry istotne w utrzymaniu homeostazy • rozróżnia mechanizmy obronne organizmu przed wychłodzeniem i przegrzaniem	• dowodzi, że ciało człowieka stanowi wielopoziomą strukturę • uzasadnia, że człowiek jest organizmem stałocieplnym • omawia mechanizm regulacji temperatury ciała człowieka • omawia mechanizm regulacji ciśnienia krwi	• wyjaśnia zależności pomiędzy poszczególnymi układami narządów • wykazuje współdziałanie narządów człowieka w utrzymaniu homeostazy	demonstruje zasady niesienia pierwszej pomocy przy odmrożeniach i poparzeniach. opanuje w pełnym zakresie wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej, posługuje się bogatym słownictwem biologicznym, aktywnie uczestniczy w lekcji, uzyskuje maksymalne wyniki z prac pisemnych i odpowiedzi ustnych, odpowiada na dodatkowe pytania, trafnie analizuje i interpretuje oraz samodzielnie opracowuje i przedstawia informacje oraz dane pochodzące z różnych źródeł,
	10	Budowa i funkcje skóry	• wymienia warstwy skóry • wymienia funkcje skóry • wymienia wytwory naskórka • nazywa poszczególne elementy skóry	• wyjaśnia, jakie znaczenie ma skóra w termoregulacji • charakteryzuje gruczoły skóry	• uzasadnia zależność między budową skóry a jej funkcjami • opisuje funkcje poszczególnych wytworów naskórka	• porównuje poszczególne warstwy skóry pod względem budowy i funkcji • planuje doświadczenia mające na celu ocenę wrażliwości dotykowej różnych okolic ciała i odczuwania temperatury	trafnie analizuje i procesy biologiczne, potrafi zaprojektować doświadczenie biologiczne i zinterpretować jego wyniki,
	11	Choroby i higiena skóry	• wymienia choroby skóry • wymienia czynniki chorobotwórcze będące przyczynami chorób skóry	• wyjaśnia konieczność dbania o skórę • wymienia zasady higieny skóry • klasyfikuje i charakteryzuje choroby skóry	• wyjaśnia, czym są alergie, grzybice i oparzenia • omawia zaburzenia funkcjonowania gruczołów • omawia przyczyny zachorowania na	• ocenia wpływ promieniowania słonecznego na skórę • uzasadnia, że czerniak złośliwy jest chorobą współczesnego świata	trafnie analizuje zjawiska i procesy biologiczne, potrafi zaprojektować doświadczenie biologiczne i zinterpretować jego wyniki, formułuje problemy i

			• wyjaśnia, na czym polega profilaktyka chorób skóry		czerniaka złośliwego, diagnostykę, sposób leczenia i profilaktykę tej choroby		rozwiązuje je w sposób twórczy, trafnie dobierając liczne przykłady
Aparat ruchu	12	Ogólna budowa i funkcje szkieletu	• rozróżnia część czynną i bierną aparatu ruchu • wymienia funkcje szkieletu • <i>podaje nazwy głównych kości tworzących szkielet człowieka w języku angielskim</i>	• rozpoznaje elementy szkieletu osiowego, szkieletu obręczy i kończyn • opisuje strukturę kości długiej • rozróżnia kości ze względu na ich kształt	• wyjaśnia związek między budową kości a jej właściwościami mechanicznymi • omawia zmiany zachodzące w szkielecie podczas wzrostu i rozwoju człowieka • porównuje tkankę kostną z tkanką chrzęstną	• porównuje budowę szkieletu noworodka z budową szkieletu osoby dorosłej • wymienia czynniki wpływające na przebudowę kości • określa, jakie właściwości kości wynikają z budowy tkankowej	wyszukuje informacje i planuje działania mające na celu zapobieganie wadom postawy (np. płaskostopiu), – demonstruje udzielanie pierwszej pomocy w przypadku urazów i prostych złamań. opanuje w pełnym zakresie wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej, posługuje się bogatym słownictwem biologicznym, aktywnie uczestniczy w lekcji, uzyskuje maksymalne wyniki z prac pisemnych i odpowiedzi ustnych, odpowiada na dodatkowe pytania, trafnie analizuje i interpretuje oraz samodzielnie opracowuje i przedstawia informacje oraz dane pochodzące z różnych źródeł, trafnie analizuje zjawiska i procesy biologiczne, potrafi zaprojektować doświadczenie biologiczne i zinterpretować jego wyniki,
	13	Rodzaje połączeń kości	• wymienia rodzaje połączeń ścisłych i ruchomych kości	• identyfikuje typy połączeń kości na szkielecie i podaje ich przykłady • omawia budowę stawu	• charakteryzuje połączenia kości • rozpoznaje rodzaje stawów • omawia funkcje poszczególnych elementów budowy stawu	• porównuje różne rodzaje stawów ze względu na zakres wykonywanych ruchów i kształt powierzchni stawowych	
	14	Elementy szkieletu	• <i>wymienia elementy szkieletu osiowego i ich funkcje w języku angielskim</i> • wymienia kości budujące klatkę piersiową • nazywa odcinki kręgosłupa • wymienia kości obręczy barkowej i obręczy miedniczej • wymienia kości kończyny górnej i	• rozpoznaje kości trzewioczaszki i mózgowiczaszki • rozpoznaje kości klatki piersiowej • rozróżnia odcinki kręgosłupa • rozpoznaje kości obręczy barkowej i obręczy miedniczej • rozpoznaje kości kończyny górnej i kończyny dolnej	• charakteryzuje funkcje szkieletu osiowego • wyjaśnia związek między budową czaszki a pełnionymi przez czaszkę funkcjami • porównuje budowę kończyny górnej z budową kończyny dolnej • wyjaśnia znaczenie zatok przynosowych • nazywa krzywizny kręgosłupa i określa ich znaczenie • wykazuje związek budowy odcinków	• omawia rolę chrząstek w budowie klatki piersiowej • wskazuje różnice między budową czaszki noworodka a budową czaszki dorosłego człowieka • rozpoznaje kręgi pochodzące z różnych odcinków kręgosłupa • wskazuje elementy kręgu • klasyfikuje żebra • porównuje miednicę kobiety z miednicą mężczyzny	

			kończyny dolnej		kręgosłupa z pełnią funkcją • wykazuje związek budowy kończyn z pełnią przez nie funkcją		formułuje problemy i rozwiązuje je w sposób twórczy, trafnie dobierając liczne przykłady
15	Budowa i funkcjonowanie układu mięśniowego	• wyjaśnia, na czym polega praca mięśni • wymienia elementy budowy tkanki mięśniowej • wymienia rodzaje tkanek mięśniowych w języku angielskim • omawia budowę tkanek mięśniowych • wyjaśnia, na czym polega antagonistyczne działanie mięśni • wymienia źródła energii potrzebnej do skurczu mięśnia	• rozpoznaje rodzaje tkanek mięśniowych • porównuje rodzaje tkanek mięśniowych pod względem budowy i funkcji • rozpoznaje najważniejsze mięśnie szkieletowe • określa funkcje mięśni szkieletowych wynikające z ich położenia • omawia budowę sarkomeru • wyjaśnia, na czym polega mechanizm powstawania skurczu mięśnia szkieletowego • określa, w jakich warunkach w mięśniach powstaje deficyt tlenowy	• omawia budowę makroskopową i mikroskopową mięśnia szkieletowego • wykazuje związek budowy tkanki mięśniowej z funkcją pełnią przez tę tkankę • analizuje kolejne etapy skurczu mięśnia • omawia warunki prawidłowej pracy mięśni • omawia przemiany biochemiczne zachodzące podczas długotrwałej pracy mięśnia • analizuje przemiany kwasu mlekowego • porównuje rodzaje skurczów mięśni	• wyróżnia rodzaje mięśni ze względu na wykonywane czynności • wyjaśnia, na czym polega synergistyczne działanie mięśni • uzasadnia, że mięśnie szkieletowe mają budowę hierarchiczną • określa rolę mioglobiny • porównuje mięśnie czerwone z mięśniami białymi		
16	Choroby i higiena aparatu ruchu	• określa prawidłową postawę ciała • rozpoznaje wady postawy • wymienia przyczyny powstawania wad	• rozróżnia urazy mechaniczne • wymienia cechy prawidłowej postawy ciała • wskazuje metody zapobiegania wadom kręgosłupa	• charakteryzuje urazy mechaniczne aparatu ruchu i omawia ich skutki • omawia skutki i przyczyny wad kręgosłupa • omawia przyczyny i skutki płaskostopia	• omawia sposoby zapobiegania osteoporozie • wskazuje przyczyny zmian w układzie ruchu na skutek osteoporozy • przewiduje skutki niewłaściwego wykonywania ćwiczeń		

			postawy • nazywa wady kręgosłupa i stóp • wymienia choroby aparatu ruchu • uzasadnia korzystne znaczenie ćwiczeń fizycznych dla zdrowia	• charakteryzuje choroby aparatu ruchu • wymienia środki dopingujące	• omawia przyczyny, sposób diagnozowania i leczenia osteoporozy • omawia skutki przetrenowania • przewiduje skutki stosowania dopingu w sporcie	fizycznych • omawia działanie wybranych grup środków dopingujących • omawia techniki i substancje przyspieszające naturalne procesy fizjologiczne podczas transfuzji krwi i EPO	
Układ pokarmowy	17	Budulcowe i energetyczne składniki pokarmowe	• wymienia składniki pokarmowe • wymienia produkty spożywcze bogate w poszczególne składniki pokarmowe • wymienia funkcje poszczególnych składników pokarmowych	• rozróżnia składniki budulcowych i energetycznych • omawia rolę składników pokarmowych w organizmie • definiuje pojęcia: aminokwasy egzogenne, NNKT • wymienia kryteria podziału węglowodanów • wyjaśnia znaczenie błonnika pokarmowego w diecie	• porównuje pokarmy pełno- i niepełnowartościowe • wskazuje czynniki decydujące o wartości odżywczej pokarmów • podaje przykłady aminokwasów endo- i egzogennych • klasyfikuje węglowodany • charakteryzuje dobowe zapotrzebowanie osoby dorosłej na składniki odżywcze	• przewiduje skutki diety wegańskiej • porównuje wartość energetyczną białek, węglowodanów i tłuszczów • porównuje zawartość białek w poszczególnych produktach • przewiduje skutki niedoboru i nadmiaru poszczególnych składników odżywczych	opanuje w pełnym zakresie wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej, posługuje się bogatym słownictwem biologicznym, aktywnie uczestniczy w lekcji, uzyskuje maksymalne wyniki z prac pisemnych i odpowiedzi ustnych, odpowiada na dodatkowe pytania, trafnie analizuje i interpretuje oraz samodzielnie opracowuje i przedstawia informacje oraz dane pochodzące z różnych źródeł, trafnie analizuje zjawiska i procesy biologiczne, potrafi zaprojektować doświadczenie biologiczne i zinterpretować jego wyniki, formułuje problemy i
	18	Rola witamin w diecie	• <i>definiuje pojęcia: witamina, prowitamina, hiperwitaminoza, hipowitaminoza i awitaminoza w języku angielskim</i> • wymienia witaminy rozpuszczalne w tłuszczach i	• wyjaśnia zasady klasyfikacji i nazewnictwa witamin • wymienia źródła witamin rozpuszczalnych w tłuszczach i w wodzie • omawia funkcje witamin	• wymienia przyczyny niedoboru i nadmiaru wybranych witamin w organizmie człowieka • wymienia skutki niedoboru i nadmiaru wybranych witamin w organizmie człowieka	• wyjaśnia, jakie znaczenie mają antywitaminy i składniki antyodżywcze • podaje przykłady antywitamin i składników antyodżywczych	

		witamina rozpuszczalne w wodzie • wymienia główne źródła witamin	rozpuszczalnych w wodzie i w tłuszczach • wymienia przyczyny awitaminozy i hipowitaminozy			rozwiązuje je w sposób twórczy, trafnie dobierając liczne przykłady
19	Rola wody i soli mineralnych w organizmie	• wymienia funkcje wody w języku angielskim • omawia istotę bilansu wodnego organizmu • wskazuje źródła składników mineralnych organizmu • omawia znaczenie składników mineralnych	• charakteryzuje funkcje składników mineralnych występujących w organizmie • ocenia znaczenie wody dla organizmu • klasyfikuje pierwiastki na makro- i mikroelementy	• uzasadnia związek między właściwościami wody a pełnionymi funkcjami • wyjaśnia, na czym polega mechanizm regulacji bilansu wodnego człowieka • omawia znaczenie wybranych makro- i mikroelementów • omawia objawy niedoboru wybranych makro- i mikroelementów	• analizuje zależności między uwodnieniem organizmu a tempem metabolizmu	
20	Budowa i funkcje układu pokarmowego	• dzieli układ pokarmowy na przewód pokarmowy i gruczoły trawienne • wymienia odcinki przewodu pokarmowego i podaje nazwy gruczołów trawiennych w języku angielskim • omawia podstawowe funkcje jamy ustnej, gardła,	• wyjaśnia, na czym polega trawienie pokarmów • porównuje uzębienie mleczne z uzębieniem stałym • omawia proces trawienia zachodzący w jamie ustnej • wyjaśnia, jaką rolę odgrywa ślina • omawia proces trawienia w żołądku • wymienia odcinki jelita cienkiego • omawia budowę	• omawia budowę zęba • omawia funkcję nagłośni w procesie połykania pokarmu • charakteryzuje funkcje gruczołów błony śluzowej żołądka • wyjaśnia rolę żółci • charakteryzuje układ wrotny wątroby • omawia działanie enzymów trzustkowych i jelitowych • omawia budowę kosmków jelitowych • analizuje mechanizm wchłaniania składników	• porównuje przekroje ścian odcinków przewodu pokarmowego • omawia sposób regulacji funkcjonowania układu pokarmowego • charakteryzuje przemiany składników odżywczych w układzie pokarmowym • wyjaśnia znaczenie gastryny i enterogastronu	

		przełyku i żołądka • wyjaśnia, na czym polegają funkcje języka i gardła w procesie połykania pokarmu • omawia funkcje dwunastnicy • omawia funkcje wątroby i trzustki • omawia funkcje jelita cienkiego i jelita grubego • wskazuje miejsca wchłaniania pokarmu	wątroby • wymienia składniki soku trzustkowego oraz jelitowego • wyjaśnia, jakie znaczenie mają kosmki jelitowe	pokarmowych • uzasadnia, że występowanie bakterii w jelicie grubym ma duże znaczenie dla organizmu		
21	Higiena i choroby układu pokarmowego	• wymienia najczęstsze choroby układu pokarmowego • podaje sposoby zapobiegania chorobom układu pokarmowego • wymienia przyczyny otyłości i zaburzeń łaknienia • wymienia główne choroby pasożytnicze układu pokarmowego • wskazuje sposoby unikania chorób pasożytniczych układu pokarmowego	• wyjaśnia, na czym polega dieta pełnowartościowa • wymienia czynniki decydujące o zapotrzebowaniu energetycznym organizmu • wyjaśnia, w jaki sposób oblicza się BMI • przedstawia sposoby uniknięcia otyłości • wymienia przyczyny i objawy chorób pasożytniczych układu pokarmowego	• omawia sposoby leczenia otyłości • podaje objawy choroby wrzodowej, kamicy żółciowej i celiakii • charakteryzuje najczęstsze choroby układu pokarmowego • wymienia zagrożenia wynikające z otyłości i zaburzeń odżywiania (anoreksji i bulimii) • podaje nazwy organizmów wywołujących choroby pasożytnicze układu pokarmowego	• rozpoznaje choroby układu pokarmowego na podstawie charakterystycznych objawów • omawia metody diagnostyki chorób układu pokarmowego	

Układ oddechowy	22	Budowa i funkcjonowanie układu oddechowego	wymienia elementy układu oddechowego człowieka na drogi oddechowe i płuca charakteryzuje funkcje poszczególnych elementów układu oddechowego człowieka	omawia funkcje głośni i nagłośni omawia związek między budową a funkcją płuc	wyjaśnia zależności między budową poszczególnych odcinków układu oddechowego a funkcjami tych odcinków omawia powstawanie głosu	wyjaśnia funkcję zatok przynosowych wymienia czynniki decydujące o wysokości i natężeniu głosu wyjaśnia, na czym polega różnica w budowie krtani kobiety i budowie krtani mężczyzny	planuje działania mające na celu zapobieganie chorobom układu oddechowego, wykazuje związek między prowadzeniem zdrowego stylu życia (niepaleniem tytoniu, uprawianiem sportu) a funkcjonowaniem układu oddechowego wyjaśnia przyczyny ujemnego ciśnienia występującego w jamie opłucnej
	23	Wentylacja i wymiana gazowa	charakteryzuje istotę procesu oddychania rozdziela wymianę gazową i oddychanie komórkowe wyjaśnia, na czym polega wymiana gazowa wyjaśnia znaczenie mięśni w wentylacji płuc wymienia czynniki wpływające na liczbę oddechów	porównuje mechanizm wdechu z mechanizmem wydechu wskazuje lokalizację ośrodka oddechowego omawia mechanizm wymiany gazowej zewnętrznej i wewnętrznej omawia rolę krwi w transporcie gazów oddechowych wyjaśnia przyczyny dużego zapotrzebowania mięśni na tlen	charakteryzuje rolę opłucnej porównuje skład powietrza: atmosferycznego, pęcherzykowego i wydychanego oblicza pojemność życiową płuc wskazuje czynniki decydujące o stopniu wysycenia hemoglobiny tlenem wymienia postacie w jakich transportowany jest dwutlenek węgla wyjaśnia znaczenie mioglobiny w mięśniach	uzasadnia związek między budową a rolą hemoglobiny w transporcie gazów porównuje wiązanie tlenu przez hemoglobinę i mioglobinę omawia mechanizm regulacji częstości oddechów omawia związek między ciśnieniem atmosferycznym a wymianą gazową przewiduje skutki wpływu zbyt niskiego i zbyt wysokiego ciśnienia na prawidłowe funkcjonowanie organizmu	opanuje w pełnym zakresie wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej, posługuje się bogatym słownictwem biologicznym, aktywnie uczestniczy w lekcji, uzyskuje maksymalne wyniki z prac pisemnych i odpowiedzi ustnych, odpowiada na dodatkowe pytania, trafnie analizuje i interpretuje oraz samodzielnie opracowuje i przedstawia informacje oraz dane pochodzące z różnych źródeł,
	24	Zaburzenia funkcjonowania	wymienia czynniki wpływające na	klasyfikuje rodzaje zanieczyszczeń powietrza	wyjaśnia zależność między występowaniem chorób dróg	przewiduje skutki chorób układu oddechowego omawia sposoby	trafnie analizuje zjawiska i procesy biologiczne, potrafi zaprojektować

		układu oddechowego	jakość wdychanego powietrza wymienia główne przyczyny chorób układu oddechowego wymienia choroby układu oddechowego	charakteryzuje choroby układu oddechowego wskazuje sposoby zapobiegania chorobom układu oddechowego omawia skutki palenia tytoniu	oddechowych a stanem wdychanego powietrza omawia sposoby na uniknięcie chorób układu oddechowego	diagnozowania i leczenia astmy	doświadczenie biologiczne i zinterpretować jego wyniki, formułuje problemy i rozwiązuje je w sposób twórczy, trafnie dobierając liczne przykłady
Układ krążenia	25	Skład i funkcje krwi	wymienia składniki krwi w języku angielskim omawia podstawowe funkcje krwi wyjaśnia, na jakiej podstawie określa się grupę krwi	wskazuje cechy krwi warunkujące zapewnienie homeostazy rozpoznaje elementy morfotyczne krwi porównuje elementy komórkowe krwi pod względem budowy wymienia składniki osocza i ich funkcje definiuje pojęcie aglutynacja rozdziela grupy krwi wyjaśnia zasady transfuzji krwi	definiuje pojęcie hematokryt klasyfikuje składniki krwi porównuje składniki krwi pod względem pełnionych przez nie funkcji podaje zasady podziału leukocytów analizuje proces krzepnięcia krwi charakteryzuje grupy krwi wyjaśnia, w jaki sposób dochodzi do konfliktu serologicznego w zakresie Rh	interpretuje wyniki badania krwi uzasadnia związek między cechami elementów morfotycznych krwi a funkcjami pełnionymi przez te elementy przewiduje skutki krzepnięcia krwi wewnątrz naczyń przewiduje skutki utraty zbyt dużej ilości krwi wyjaśnia, na czym polega próba krzyżowa	opracowuje zasady, których należy przestrzegać, aby zapewnić sprawne funkcjonowanie układu krążenia. – demonstruje udzielanie pierwszej pomocy w przypadku krwawienia lub krwotoku opanuje w pełnym zakresie wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej, posługuje się bogatym słownictwem biologicznym, aktywnie uczestniczy w lekcji, uzyskuje maksymalne wyniki z prac pisemnych i odpowiedzi ustnych, odpowiada na dodatkowe pytania, trafnie analizuje i interpretuje oraz samodzielnie opracowuje i przedstawia informacje
	26	Budowa i funkcje układu krwionośnego	nazywa elementy układu krążenia w języku angielskim porównuje tętnice z żyłami pod względem budowy	wyjaśnia, jaką rolę pełnią zastawki w żyłach rozdziela typy sieci naczyń krwionośnych rozdziela rodzaje	wyjaśnia związek między budową naczyń krwionośnych a ich funkcjami porównuje krwiobieg duży z krwiobiegiem małym pod względem	charakteryzuje typy sieci naczyń krwionośnych analizuje, w jaki sposób przepływa krew w żyłach	

		i pełniących funkcji	naczyń krwionośnych	pełniących funkcji		oraz dane pochodzące z różnych źródeł,		
27	Serce	• rozróżnia krwioobieg duży i krwioobieg mały	• omawia przepływ krwi w krwio obiegu dużym i krwio obiegu małym	• rozróżnia zastawki w sercu • charakteryzuje mechanizm automatyzmu serca • określa rolę, jaką w pracy serca odgrywa worek osierdziowy • omawia cykl pracy serca • interpretuje wyniki pomiarów tętna • interpretuje wyniki pomiaru ciśnienia krwi	• wymienia cechy charakterystyczne serca człowieka • określa położenie serca • wymienia główne części serca • rozpoznaje główne części serca • wyjaśnia znaczenie naczyń wieńcowych dla pracy serca	• wyjaśnia rolę zastawek w funkcjonowaniu serca • wyjaśnia, czym jest tętno • wykonuje pomiar tętna • wykonuje pomiar ciśnienia krwi • ocenia znaczenie badań diagnostycznych pracy serca • wymienia czynniki wpływające na przyspieszenie pracy serca	• omawia budowę układu przewodzącego serca • omawia różnicę w wartości ciśnienia skurczowego i rozkurczowego • charakteryzuje mechanizm regulacji pracy serca • omawia sposób regulacji ciśnienia krwi w naczyniach	trafnie analizuje zjawiska i procesy biologiczne, potrafi zaprojektować doświadczenie biologiczne i zinterpretować jego wyniki, formułuje problemy i rozwiązuje je w sposób twórczy, trafnie dobierając liczne przykłady
28	Układ limfatyczny	• wymienia elementy układu limfatycznego • wymienia funkcje układu limfatycznego • określa funkcje limfy	• określa funkcje narządów wchodzących w skład układu limfatycznego • wymienia cechy naczyń limfatycznych • wyjaśnia, jakie znaczenie ma układ krążenia w utrzymaniu homeostazy	• charakteryzuje narządy układu limfatycznego • porównuje naczynia limfatyczne i żyły pod względem budowy • omawia skład i rolę limfy • porównuje układ krwionośny z układem limfatycznym	• ocenia znaczenie prawidłowego funkcjonowania narządów tworzących układ limfatyczny • omawia sposób powstawania limfy • uzasadnia, że układ krwionośny i układ limfatyczny stanowią integralną całość			
29	Choroby układu	• wymienia choroby układu	• wymienia przyczyny chorób	• charakteryzuje choroby układu krążenia	• rozróżnia objawy chorób układu krążenia			

		krążenia	krążenia • wymienia sposoby zapobiegania chorobom układu krążenia	układu krążenia • wyjaśnia, na czym polega niewydolność układu krążenia	• omawia wady nabyte i wady wrodzone serca	• omawia sposoby leczenia chorób układu krążenia	
Obrona immunologiczna organizmu	30	Budowa i funkcjonowanie układu odpornościowego	• <i>definiuje pojęcie antygen w języku angielskim</i> • wymienia elementy układu odpornościowego • nazywa komórki biorące udział w reakcjach odpornościowych • wymienia podstawowe reakcje obronne organizmu • omawia rolę przeciwciał • definiuje pojęcie pamięć immunologiczna • wyjaśnia znaczenie szczepień ochronnych • omawia rodzaje odporności swoistej	• wymienia naturalne bariery ochronne • porównuje odporność nieswoistą z odpornością swoistą • definiuje pojęcie główny układ tkankowej (MHC) • omawia znaczenie antygenów zgodności tkankowej w transplantacjach • podaje przyczyny konfliktu serologicznego • wymienia etapy odpowiedzi immunologicznej • wyjaśnia, na czym polega humoralna i komórkowa odpowiedź immunologiczna • rozróżnia rodzaje odporności swoistej	• charakteryzuje komórki, tkanki i narządy układu odpornościowego • wyjaśnia znaczenie mediatorów układu odpornościowego • definiuje pojęcie autoantygen • charakteryzuje specyfikę działania limfocytów T i limfocytów B • omawia kolejne etapy odpowiedzi immunologicznej • wyjaśnia znaczenie pamięci immunologicznej • porównuje humoralną odpowiedź immunologiczną z komórkową odpowiedzią immunologiczną • porównuje pierwotną odpowiedź immunologiczną z wtórną odpowiedzią immunologiczną	• charakteryzuje poszczególne klasy immunoglobulin • omawia znaczenie antygenów zgodności tkankowej w prawidłowym funkcjonowaniu układu odpornościowego • omawia budowę przeciwciała • uzasadnia, że reakcja zapalna jest odpowiedzią organizmu na infekcję lub uraz	analizuje informacje zawarte w kalendarzu szczepień, – określa znaczenie wykonywania szczepień nieobowiązkowych, – wyjaśnia znaczenie wyrażenia zgody na transplantację narządów po śmierci, – ocenia działanie organizacji ułatwiających wykonywanie przeszczepów, np. prowadzących rejestr dawców opanuje w pełnym zakresie wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej, posługuje się bogatym słownictwem biologicznym, aktywnie uczestniczy w lekcji, uzyskuje maksymalne wyniki z prac pisemnych i odpowiedzi ustnych, odpowiada na dodatkowe pytania, trafnie analizuje i interpretuje oraz samodzielnie opracowuje i

							przedstawia informacje oraz dane pochodzące z różnych źródeł, trafnie analizuje zjawiska i procesy biologiczne, potrafi zaprojektować doświadczenie biologiczne i zinterpretować jego wyniki, formułuje problemy i rozwiązuje je w sposób twórczy, trafnie dobierając liczne przykłady
	31	Zaburzenia funkcjonowania układu odpornościowego	• wymienia choroby autoimmunizacyjne • wymienia sposoby zakażenia wirusem HIV • wyjaśnia, że alergologia jest stanem nadwrażliwości organizmu	• charakteryzuje choroby autoimmunizacyjne • charakteryzuje przebieg zakażenia wirusem HIV • omawia profilaktykę AIDS • podaje przyczyny alergii • wymienia podstawowe zasady, których należy przestrzegać przy przeszczepach	• wymienia przyczyny nieprawidłowych reakcji odpornościowych • charakteryzuje budowę wirusa HIV • omawia metody diagnostyki AIDS • omawia mechanizm powstawania reakcji alergicznej • charakteryzuje zasady przeszczepiania tkanek i narządów	• dowodzi, że AIDS jest chorobą układu odpornościowego • omawia sposoby leczenia AIDS • omawia działanie histaminy	
Układ wydalniczy	32	Budowa i funkcjonowanie układu wydalniczego	• <i>definiuje pojęcia: wydalanie, defekacja w</i>	• charakteryzuje narządy układu wydalniczego • omawia budowę anatomiczną nerki	• omawia rolę układu wydalniczego w utrzymaniu homeostazy • omawia budowę i funkcje nefronu	• omawia mechanizm wydalania moczu • analizuje regulację objętości wydalanego moczu	interpretuje przykładowe wyniki laboratoryjnego badania różnych próbek moczu,

		<i>języku angielskim</i> • wymienia funkcje układu wydalniczego • wymienia zbędne produkty metabolizmu • wskazuje na planszy lub modelu elementy układu wydalniczego i nazywa te elementy • nazywa etapy powstawania moczu • wymienia składniki moczu ostatecznego	• wymienia drogi wydalania zbędnych produktów przemiany materii • podaje miejsca powstawania moczu pierwotnego i moczu ostatecznego • wymienia czynniki wpływająca na objętość wydalanego moczu	• charakteryzuje etapy powstawania moczu • porównuje mocz pierwotny z moczem ostatecznym pod względem ilości i składu	• analizuje wpływ hormonów na funkcjonowanie nerek • charakteryzuje wewnątrzwydzielniczą funkcję nerek	opanuje w pełnym zakresie wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej, posługuje się bogatym słownictwem biologicznym, aktywnie uczestniczy w lekcji, uzyskuje maksymalne wyniki z prac pisemnych i odpowiedzi ustnych, odpowiada na dodatkowe pytania, trafnie analizuje i interpretuje oraz samodzielnie opracowuje i przedstawia informacje oraz dane pochodzące z różnych źródeł, trafnie analizuje zjawiska i procesy biologiczne, potrafi zaprojektować doświadczenie biologiczne i zinterpretować jego wyniki, formułuje problemy i rozwiązuje je w sposób twórczy, trafnie dobierając liczne przykłady
33	Choroby układu wydalniczego	• wymienia najczęstsze choroby układu wydalniczego • wymienia przyczyny chorób układu wydalniczego	• wymienia cechy moczu zdrowego człowieka • wymienia składniki zawarte w moczu, które mogą wskazywać na chorobę lub uszkodzenie nerek • omawia zasady higieny układu	• charakteryzuje najczęstsze choroby układu wydalniczego • ocenia znaczenie dializy • charakteryzuje niewydolność nerek jako chorobę współczesnego świata	• dowodzi znaczenia badań moczu w diagnostyce chorób nerek • rozpoznaje objawy chorób układu wydalniczego • wyjaśnia, na czym polegają hemodializa i dializa otrzewnowa	

Układ nerwowy	34	Budowa i funkcje układu nerwowego	wymienia elementy układu nerwowego w języku angielskim wymienia funkcje układu nerwowego definiuje pojęcia: neuron, potencjał spoczynkowy, potencjał czynnościowy, bodziec progowy rozdziela podstawowe elementy neuronu opisuje działanie synapsy chemicznej	wydalniczego omawia ogólną budowę układu nerwowego porównuje dendryty z aksonami rozdziela neurony pod względem funkcjonalnym wyjaśnia znaczenie pojęcia pobudliwość nerwowa rozdziela potencjał spoczynkowy i potencjał czynnościowy charakteryzuje budowę synapsy omawia rolę neuroprzekaźników wymienia czynniki wpływające na szybkość przewodzenia impulsu	charakteryzuje elementy neuronu wymienia rodzaje i funkcje komórek glejowych wyjaśnia, na czym polegają pobudliwość i przewodnictwo komórek nerwowych wyjaśnia znaczenie pompy sodowo-potasowej wyjaśnia, na czym polegają: polaryzacja, depolaryzacja i repolaryzacja omawia proces przekazywania impulsów między komórkami	porównuje budowę neuronu z budową innych komórek wyjaśnia, na czym polega okres refrakcji porównuje funkcjonowanie synapsy chemicznej z funkcjonowaniem synapsy elektrycznej klasyfikuje neuroprzekaźniki	analizuje ewolucyjne znaczenie snu - analizuje możliwe sposoby przetwarzania energii bodźca na energię elektryczną neuronu charakteryzuje znaczenie widzenia stereoskopowego u człowieka opanuje w pełnym zakresie wiadomości i umiejętności określone w podstawie programowej, posługuje się bogatym słownictwem biologicznym, aktywnie uczestniczy w lekcji, uzyskuje maksymalne wyniki z prac pisemnych i odpowiedzi ustnych, odpowiada na dodatkowe pytania, trafnie analizuje i interpretuje oraz samodzielnie opracowuje i przedstawia informacje oraz dane pochodzące z różnych źródeł, trafnie analizuje zjawiska i procesy biologiczne, potrafi zaprojektować doświadczenie biologiczne i zinterpretować jego
	35	Ośrodkowy układ nerwowy	wymienia elementy ośrodkowego układu nerwowego określa położenie	omawia rozwojowy i kliniczny podział mózgowia omawia rolę poszczególnych części mózgowia rozdziela płaty i	charakteryzuje poszczególne części mózgowia omawia funkcje układu limbicznego podaje skład płynu mózgowo-rdzeniowego charakteryzuje funkcje	porównuje funkcje półkul mózgu porównuje mózg i rdzeń kręgowy pod względem budowy i pełnionych funkcji omawia budowę układu limbicznego	

		elementów ośrodkowego układu nerwowego • wymienia elementy chroniące struktury ośrodkowego układu nerwowego	ośrodki w korze mózgowej • omawia budowę rdzenia kręgowego • porównuje położenie istoty szarej i istoty białej w mózgowiu i rdzeniu kręgowym	płynu mózgowo-rdzeniowego • omawia budowę i role opon mózgowia i opon rdzenia	• wyjaśnia znaczenie bariery krew–mózg	wyniki, formułuje problemy i rozwiązuje je w sposób twórczy, trafnie dobierając liczne przykłady
36	Obwodowy układ nerwowy	• charakteryzuje elementy obwodowego układu nerwowego • definiuje pojęcia: łuk odruchowy, odruch • wymienia elementy łuku odruchowego	• omawia budowę nerwu • rozróżnia nerwy czaszkowe i nerwy rdzeniowe • charakteryzuje elementy łuku odruchowego • wymienia przykłady odruchów warunkowych i bezwarunkowych	• analizuje przekazywanie impulsu w łuku odruchowym • porównuje odruchy warunkowe z odruchami bezwarunkowymi • klasyfikuje rodzaje odruchów • wyjaśnia, na czym polega klasyczny odruch warunkowy • charakteryzuje rodzaje pamięci	• omawia doświadczenia Iwana Pawłowa • wyjaśnia, w jaki sposób powstaje instrumentalny odruch warunkowy • dowodzi znaczenia odruchów warunkowych w uczeniu się • omawia sposób, w jaki przebiegają informacje przez różne rodzaje pamięci	
37	Autonomiczny układ nerwowy	• klasyfikuje części układu nerwowego pod względem funkcjonalnym • wymienia cechy budowy poszczególnych części układu	• rozróżnia somatyczny i autonomiczny układ nerwowy • charakteryzuje funkcje układu autonomicznego	• porównuje część współczulną autonomicznego układu nerwowego z częścią przywspółczulną tego układu pod względem budowy i funkcji	• uzasadnia, że obie części układu autonomicznego wykazują antagonizm czynnościowy	

			autonomicznego				
38	Higiena i choroby układu nerwowego	• definiuje pojęcia: stres, stresor w języku angielskim • wymienia przykłady sytuacji wywołujących reakcję stresową • wymienia następstwa długotrwałego stresu • wymienia przyczyny depresji • proponuje działania profilaktyczne zmniejszające ryzyko wystąpienia depresji • podaje przykłady chorób neurologicznych • wymienia	• wyjaśnia, czym są emocje • wymienia objawy stresu • określa wpływ stresu na funkcjonowanie narządów • dowodzi, że depresja jest chorobą współczesnego świata • podaje sposoby zmniejszania ryzyka powstawania uzależnień • wymienia fazy snu • ocenia znaczenie prawidłowego funkcjonowania organizmu • wyjaśnia, czym są rytmy biologiczne	• omawia przebieg reakcji stresowej • omawia neurologiczne podłoże depresji • omawia sposoby diagnostyki i leczenia depresji • wyjaśnia, na czym polega mechanizm powstawania uzależnienia • dowodzi, że uzależnienie to choroba układu nerwowego • charakteryzuje wybrane choroby neurologiczne • omawia dobowy rytm snu i czuwania	• dowodzi, że długotrwały stres stanowi zagrożenie dla homeostazy • dowodzi, że nerwice są chorobami cywilizacyjnymi • rozróżnia rodzaje nerwic • analizuje fazy stresu • wyjaśnia, że uzależnienie jest chorobą układu kary i układu nagrody • porównuje fazy snu NREM i REM		

			przykłady rytmów biologicznych człowieka				
Narządy zmysłów	39	Budowa i działanie narządu wzroku	wymienia elementy narządu wzroku określa funkcje elementów narządu wzroku opisuje drogę światła i impulsu nerwowego prowadzącą do powstania wrażeń wzrokowych wymienia przykłady chorób i wad wzroku wskazuje podstawowe zasady higieny wzroku	wymienia funkcje aparatu ochronnego i aparatu ruchowego oka omawia budowę anatomiczną gałki ocznej wymienia cechy obrazu powstającego na siatkówce wyjaśnia, na czym polega akomodacja oka wymienia przyczyny wad wzroku omawia sposoby korygowania wad wzroku	określa funkcje elementów gałki ocznej porównuje pręciki z czopkami omawia mechanizm widzenia uzasadnia, że jaskra jest chorobą współczesnego świata	uzasadnia znaczenie widzenia dwuocznego analizuje przemiany rodopsyny analizuje przetwarzanie informacji wzrokowej charakteryzuje wybrane choroby wzroku omawia przyczyny, diagnostykę, leczenie i profilaktykę jaskry	
	40	Ucho – narząd słuchu i równowagi	wymienia elementy narządu słuchu i równowagi określa	dowodzi szkodliwości hałasu rozdziela ucho zewnętrzne, środkowe i wewnętrzne	charakteryzuje elementy narządu słuchu i równowagi pod względem budowy i pełnionych funkcji omawia powstawanie	wykazuje, że receptory słuchu i równowagi to mechanoreceptory wyjaśnia, od czego zależy wysokość i natężenie dźwięku	

			podstawowe funkcje elementów narządu słuchu i równowagi	• opisuje drogę fal dźwiękowych i impulsu nerwowego prowadzącą do powstania wrażeń słuchowych • omawia budowę błędnika	wrażeń słuchowych i funkcjonowanie ślimaka • wyjaśnia zasadę działania narządu równowagi	• określa zakres częstotliwości dźwięku, na który reaguje ludzkie ucho	
	41	Narządy smaku oraz węchu	• wymienia chemoreceptory • wymienia funkcje narządów smaku i węchu	• wyjaśnia biologiczne znaczenie zmysłów smaku i węchu • wymienia pięć podstawowych smaków odczuwanych przez człowieka	• omawia budowę narządów smaku i węchu	• wykazuje związek między budową a funkcją narządów smaku i węchu	
Układ hormonalny	42	Budowa i funkcje układu hormonalnego	• <i>definiuje pojęcia: hormon, gruczoł dokrewny w języku angielskim</i> • wymienia przykłady hormonów tkankowych i hormonów miejscowych • wymienia gruczoły dokrewne • określa położenie gruczołów	• rozróżnia hormony tkankowe i hormony miejscowe • charakteryzuje funkcje hormonów przysadki, tarczycy, przytarczyc i grasicy • porównuje skutki nadmiaru hormonu wzrostu ze skutkami jego niedoboru w różnych okresach życia • wymienia skutki cukrzycy • wyjaśnia, na czym polega antagonistyczne działania hormonów • podaje przykłady hormonów działających	• klasyfikuje hormony ze względu na ich działanie • wyjaśnia, na czym polega działanie autokrynne, parakrynne, endokrynne i neurokrynne hormonów • omawia działanie wybranych hormonów tkankowych i hormonów miejscowych • omawia funkcje szyszynki • określa, jakie działania profilaktyczne należy podejmować w celu uniknięcia zachorowania na cukrzycę	• charakteryzuje choroby wynikające z zaburzeń funkcjonowania nadnerczy i trzustki • porównuje typy cukrzycy • omawia diagnostykę i sposób leczenia cukrzycy • porównuje działanie insuliny i glukagonu oraz kalcytoniny i parathormonu	

			dokrewnych wymienia nazwy hormonów przysadki wymienia choroby wynikające z niedoboru i nadmiaru wybranych hormonów charakteryzuje funkcje hormonów nadnerczy, trzustki i gonad	antagonistycznie				
	43	Regulacja wydzielania hormonów	wyjaśnia znaczenie pojęcia ujemne sprzężenie zwrotne w języku angielskim wyjaśnia, jakie znaczenie mają hormony tropowe	omawia mechanizm ujemnego sprzężenia zwrotnego na przykładzie regulacji pracy tarczycy wyjaśnia, na czym polega regulacyjna rola hormonów podwzgórza i przysadki porównuje układ hormonalny z układem nerwowym	omawia działanie hormonów podwzgórza klasyfikuje hormony ze względu na ich budowę chemiczną porównuje mechanizm działania hormonów białkowych z mechanizmem działania hormonów steroidowych	dowodzi związku między układem dokrewnym a układem nerwowym w utrzymaniu homeostazy wykazuje, że podwzgórze i przysadka odgrywają nadrzędną rolę regulacji hormonalnej		
Rozmnażan	44	Budowa	i	wymienia	rozróżnia narządy	klasyfikuje męskie	uzasadnia związek	

ie i rozwój człowieka		funkcjonowanie męskich narządów rozrodczych	elementy męskiego układu rozrodczego • wymienia funkcje męskich narządów płciowych • wymienia męskie cechy płciowe • definiuje pojęcie spermatogeneza	zewnątrzne i wewnętrzne męskiego układu rozrodczego • rozpoznaje elementy męskiego układu rozrodczego • wymienia fazy spermatogenezy • omawia budowę plemnika • wyjaśnia znaczenie testosteronu	cechy płciowe na pierwszorzędowe, drugorzędowe i trzeciorzędowe • omawia budowę poszczególnych elementów męskiego układu rozrodczego • omawia przebieg spermatogenezy • określa funkcję poszczególnych elementów plemnika	między budową a funkcją męskich narządów płciowych • omawia skład nasienia
	45	Budowa i funkcjonowanie żeńskich narządów rozrodczych	• wymienia elementy żeńskiego układu rozrodczego • wymienia funkcje elementów żeńskiego układu rozrodczego • definiuje pojęcia: oogeneza, cykl miesięczkowy • wymienia	• rozróżnia narządy zewnątrzne i wewnętrzne żeńskiego układu rozrodczego • rozpoznaje elementy żeńskiego układu rozrodczego • wymienia fazy oogenezy • wyjaśnia znaczenie żeńskich hormonów płciowych	• omawia budowę poszczególnych elementów układu rozrodczego • charakteryzuje przebieg oogenezy • omawia zmiany zachodzące w błonie śluzowej macicy w czasie cyklu miesięczkowego • określa zmiany w jajniku w czasie cyklu miesięczkowego • omawia budowę oocytu II rzędu	• uzasadnia związek między budową a funkcją żeńskich narządów płciowych • wyjaśnia, na czym polega hormonalna regulacja cyklu miesięczkowego • porównuje oogenezę ze spermatogenezą

			fazy cyklu miesiączkowego				
46	Rozwój człowieka	• <i>definiuje pojęcia: zapłodnienie, implantacja w języku angielskim</i> • wymienia etapy rozwoju zarodkowego • wymienia rodzaje błon płodowych • wymienia funkcje łożyska • wymienia fazy porodu • wymienia czynniki wpływające na przebieg rozwoju prenatalnego i postnatalnego • wymienia etapy rozwoju postnatalnego	• określa funkcje błon płodowych • omawia powstawanie łożyska • wyjaśnia znaczenie łożyska • wymienia przyczyny powstawania wad wrodzonych • ocenia znaczenie diagnostyki prenatalnej • charakteryzuje etapy rozwoju postnatalnego	• omawia przebieg zapłodnienia • charakteryzuje etapy rozwoju zarodkowego • charakteryzuje rozwój płodowy • omawia przebieg implantacji • charakteryzuje budowę łożyska • ocenia znaczenie bariery łożyskowej • omawia fazy porodu	• omawia wędrówkę plemników w poszczególnych częściach żeńskiego układu rozrodczego • określa rolę struktur zarodkowych i narządów płodowych w życiu prenatalnym • omawia rolę hormonów wytwarzanych przez łożysko • omawia metody badań prenatalnych • omawia zasady oceny stanu zdrowia noworodka		
47	Planowanie rodziny. Choroby i higiena układu rozrodczego	• <i>wyjaśnia znaczenie pojęcia</i>	• charakteryzuje wybrane naturalne i sztuczne metody regulacji poczęć	• wyjaśnia, na czym polega zapłodnienie in vitro • omawia przyczyny	• wskazuje wady i zalety metod antykoncepcji • omawia sposób diagnozowania, leczenia i		

			<i>antykoncepcja w języku angielskim</i> • wymienia metody wykorzystywane w planowaniu rodziny • wymienia choroby układu rozrodczego i choroby przenoszone drogą płciową • wymienia zasady zapobiegania rozprzestrzenieniu się chorób przenoszonych drogą płciową	• ocenia zagrożenia wynikające z zakażenia chorobami przenoszonymi drogą płciową • przyporządkowuje chorobom źródła zakażenia • wskazuje raka szyjki macicy jako chorobę współczesnego świata	niepłodności • klasyfikuje metody regulacji poczęć • omawia zasady działania poszczególnych metod antykoncepcji • charakteryzuje wybrane choroby układu rozrodczego	profilaktyki raka szyjki macicy • ocenia znaczenie regularnych wizyt u ginekologa	
Choroby a zdrowie człowieka	48	Uwarunkowania zdrowia. Choroby zakaźne i pasożytnicze	• <i>definiuje pojęcia: zdrowie, choroba w języku angielskim</i> • wymienia główne czynniki warunkujące zdrowie • wymienia	• rozróżnia zdrowie fizyczne, psychiczne, społeczne i duchowe • klasyfikuje czynniki chorobotwórcze • rozróżnia choroby cywilizacyjne i społeczne • wymienia główne wrota zakażenia się patogenami	• omawia główne czynniki wpływające na zdrowie • wyjaśnia znaczenie znajomości etiologii i patogenezy we właściwym leczeniu chorób • omawia czynniki chorobotwórcze • charakteryzuje drogi rozprzestrzeniania się patogenów biologicznych	• wyróżnia kryteria klasyfikacji chorób • klasyfikuje choroby pod względem dróg rozprzestrzeniania się patogenów • określa wrota zakażenia dla patogenów wywołujących wybrane choroby • określa sposób nabywania odporności na wybrane choroby zakaźne	

		czynniki chorobotwórcze • wymienia źródła zakażenia • wymienia bezpośrednie i pośrednie drogi rozprzestrzeniania się patogenów biologicznych • proponuje sposoby na uniknięcie zarażenia się wybranymi chorobami zakaźnymi i pasożytniczymi	• definiuje pojęcia: etiologia, patogeneza • proponuje działania profilaktyczne, metody zwalczania i leczenia chorób zakaźnych • przyporządkowuje czynniki chorobotwórcze do wybranych chorób zakaźnych i pasożytniczych	• omawia główne wrota zakażenia się patogenami • określa drogi rozprzestrzeniania się wybranych chorób zakaźnych i pasożytniczych		
49	Choroby nowotworowe	• wyjaśnia różnicę między nowotworami łagodnymi a nowotworami złośliwymi • wymienia przyczyny powstawania nowotworów • wyjaśnia, w	• klasyfikuje czynniki kancerogenne • definiuje pojęcia karcinogeneza, onkogeny • nazywa etapy powstawania nowotworu • wskazuje cechy komórek nowotworu • proponuje działania profilaktyczne	• klasyfikuje nowotwory na łagodne i złośliwe • charakteryzuje grupy genów odpowiedzialnych za powstawanie nowotworów • wyjaśnia różnicę między mutagenami a kancerogenami • omawia etapy powstawania nowotworu	• porównuje nowotwory łagodne z nowotworami złośliwymi • omawia metody leczenia nowotworów	

		jaki sposób powstają przerzuty • wymienia czynniki zewnętrzne będące najczęstszą przyczyną powstawania nowotworów • wyjaśnia, dlaczego wczesne wykrycie zmian nowotworowych jest ważnym elementem walki z nowotworem	zmniejszające ryzyko powstania nowotworu • uzasadnia, że palenie tytoniu ma negatywne skutki dla zdrowia człowieka			
50	Uzależnienia	• <i>definiuje pojęcia: uzależnienie, zespół abstynencyjny, substancja psychoaktywna, alkoholizm, narkomania, lekomania w języku angielskim</i> • wyjaśnia, w	• podaje przykłady substancji psychoaktywnych • wyjaśnia, czym są uzależnienia fizyczne i psychiczne • wymienia czynniki sprzyjające rozwojowi uzależnienia od alkoholu • wyjaśnia, na czym polega profilaktyka uzależnień	• określa znaczenie tolerancji w powstawaniu uzależnień • uzasadnia negatywny wpływ kofeiny i dopalaczy na zdrowie człowieka • określa skutki spożywania alkoholu i palenia tytoniu na poszczególne narządy • uzasadnia konieczność zdrowego trybu życia u kobiet będących w ciąży • omawia sposoby	• określa skutki uzależnień fizycznych i psychicznych • analizuje fazy uzależnienia od substancji psychoaktywnej • przewiduje skutki uzależnienia od leków dla zdrowia człowieka	

			jakiej sytuacji stwierdza się uzależnienie • dowodzi negatywnego wpływu alkoholu i palenia tytoniu na zdrowie człowieka		leczenia uzależnień		